

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Ondřej Jančařík

Bezdůvodné obohacení v obchodním právu
(Unjust enrichment under business law)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:	JUDr. Mgr. Vít Horáček, Ph.D.
Katedra:	Katedra obchodního práva
Datum vypracování práce: (uzavření rukopisu)	13.11.2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14.11.2013

Ondřej Jančařík

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat zejména panu JUDr. Mgr. Vítu Horáčkovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce.

Seznam použitých zkratek

NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
Směrnice VPDV	Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví (někdy také označována jako „o dodržování práv duševního vlastnictví“), in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, příloha 1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), sdělení MZV č. 191/1995 Sb., in ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
ZSŠ	Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
ZVPPV	Zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví (zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví), in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

Obsah

ÚVOD	1
I. ČÁST	5
1. Zásadní teoretická východiska	5
2. Úprava bezdůvodného obohacení v soukromém právu	7
2.1. Obecná úprava v občanském zákoníku	7
2.2. Úprava v obchodním právu	9
2.3. Úprava podle nového občanského zákoníku	10
II. ČÁST	14
1. Promlčení práva v obchodních závazkových vztazích	14
1.1. Obecně ke vztahu speciality a subsidiarity	15
1.2. Argumentační body	18
1.3. Předmětná judikatura	20
1.3.2. Druhá fáze soudní praxe	22
1.3.3. Poznámka - neplatný právní úkon	23
1.3.4. Třetí fáze soudní praxe	24
1.4. Otázka počátku běhu promlčecí doby	26
1.4.1. Úprava podle občanského zákoníku	26
1.4.2. Úprava podle obchodního zákoníku	27
1.4.3. Úprava podle zvláštních ustanovení	28
1.5. Úprava podle nového občanského zákoníku	29
2. Zvláštní ustanovení o odstoupení od smlouvy podle § 351 odst. 2 ObchZ	33
2.1. Povaha ve vztahu k bezdůvodnému obohacení	33
2.2. Právní účinky	34
2.3. Úprava podle nového občanského zákoníku	35
3. Ochrana firmy a ochrana proti nekalé soutěži	37
3.1. Obecná východiska	37
3.2. Vzájemný vztah a odlišnosti	38
3.3. Úprava podle nového občanského zákoníkuNOZ	41

3.3.1. Ochrana firmy	41
3.3.2. Ochrana proti nekalé soutěži:	41
4. Průmyslové vlastnictví	42
4.1. Implementace evropské normy	42
4.2. Okolnosti pro stanovení výše náhrady	43
4.3. Výše náhrady	45
4.4. Shrnutí a úprava podle nového občanského zákoníku	46
4.5. Exkurz – autorské právo	47
5. Směnečné a šekové obohacení	50
5.1. Obecně ke směnečnému a šekovému obohacení	50
ZÁVĚR	53
POUŽITÉ ZDROJE	55
Právní předpisy	55
Judikatura	56
Monografie	57
Odborné články	58
KLÍČOVÁ SLOVA	60
ABSTRAKT	61

Úvod

Předmětem této práce, jak již plyne z jejího názvu, je zkoumání institutu bezdůvodného obohacení v obchodním právu. Obchodní právo se vůči obecnému soukromému právu vyznačuje jistou specifičností, která má také za následek vznik částečně odlišného způsobu nazírání na institut bezdůvodného obohacení právě z pohledu obchodněprávní nauky. Pro zvolené téma je zcela zásadní skutečnost, že obchodní právo jako takové tento institut výslovně neupravuje. Tudíž se z důvodu notné prospěšnosti daného institutu a skutečnosti, že některé právní situace nelze řešit bez jeho použití, jeví být nezbytná aplikace občanskoprávní úpravy. To s sebou nepochybně přináší nemalé výkladové nuance, kterými se má tato práce zabývat. Uvedené a taktéž skutečnost, že zkoumanému jevu není v odborné literatuře věnována až taková pozornost, má zásadní význam pro autorův záměr dané téma, bez ohledu na jeho úzkou vymezenost, přehledně zpracovat.

Cílem předkládané práce je v zásadě podat ucelený rozbor institutu bezdůvodného obohacení v souvislostech obchodněprávní nauky. Záměrem je tedy zkoumat pronikání tohoto institutu do sféry obchodního práva, tj. zkoumání vlivu bezdůvodného obohacení na obchodněprávní vztahy a naopak. Dále si autor klade za cíl popsat výkladové problémy, které nastávají v souvislosti s aplikací institutu bezdůvodného obohacení v platném obchodním právu, a více či méně se je pokusit řešit pomocí vlastní volné úvahy. Jak vyplývá z uvedeného, tato práce nemá zcela jistě sloužit k rozboru daného tématu obecně z hlediska práva, popř. ani z hlediska práva soukromého jako takového. Je však třeba podotknout, že rozbor bezdůvodného obohacení z pohledu práva občanského bude v daných souvislostech jistě nevyhnutelný. To je dáno zejména skutečností, že obchodní právo se zabývá institutem bezdůvodného obohacení jen okrajově. Z tohoto důvodu je nezbytné alespoň v minimální míře provést rozbor dané materie i z tohoto hlediska, ačkoliv, jak již bylo řečeno, to není hlavním cílem této práce.

Z vědecko-metodologického hlediska bylo s ohledem na vybrané téma nezbytné zvolit hned několik vědeckých metod. Uvedené se dá ostatně považovat za typické pro většinu monografií z oblasti právní vědy. V první části samotné práce – části

teoretické – převažuje metoda deskriptivní, v menší míře doplněna o metodu historickou. Jak již bylo řečeno výše, s ohledem na rozsah a zaměření práce nepovažuje autor výraznější využití metody komparace a hlubší historické metody za vhodné s poukazem na to, že by využití těchto metod mohlo v této souvislosti působit pouze samoúčelně. Naproti tomu bylo ve druhé - analytické/aplikační - části práce (s odkazem na níže uvedenou systematiku členění práce) využito převážně metody analytické. V této části se poměrně výrazně projevila i metoda historická, která byla ke zkoumání daného jevu zcela nezbytná. Nehledě na řečené se patří doplnit, že jednotlivé vědecké metody nejsou aplikovány izolovaně, nýbrž ruku v ruce tvoří více či méně jeden ucelený myšlenkový postup.

S odkazem na výše uvedené je nezbytné alespoň stručně zmínit rozsah práce, tj. hloubku zkoumání daného tématu. Autor práce si nedělá nárok na vytvoření uceleného rozboru celé koncepce bezdůvodného obohacení, ostatně to přenechává již existující odborné literatuře. Dané téma naopak umožňuje autorovi zkoumat jev bezdůvodného obohacení detailněji a v užších souvislostech, samozřejmě s výhradou nezbytné širší analýzy problematiky. Především v tomto přístupu by pak měl být spatřován hlavní přínos předkládané práce.

V této souvislosti je třeba také poukázat na to, že autor do jisté míry pomíjí význačnější popis historického vývoje bezdůvodného obohacení na našem území, resp. i mezinárodní komparaci. To je zejména způsobeno jistou omezeností rozsahu této práce a faktem, že se autor pokouší zkoumat bezdůvodné obohacení v obchodním právu spíše do hloubky v jeho detailech. To považuje za natolik specifickou problematiku českého práva, že se jeho podrobnější rozebrání rozhodl upřednostnit před výkladem o komparaci se zahraniční úpravou, případně výkladem ryze historickým. Ostatně dle názoru autora by mohl takovýto výklad být na újmu výkladu druhé části, která zde má stěžejní význam. V uvedeném tedy autor odkazuje na příslušnou literaturu věnující se blíže této materii.

Přestože v době vytváření této práce byla v zákonodárném procesu již přijata rozsáhlá rekodifikace soukromého práva v podobě tzv. nového občanského zákoníku (dále též jen jako „NOZ“),¹ který by měl podle původního záměru nabýt účinnosti

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

dnem 1.1.2014, považuje autor rozbor stávající (účinné) úpravy za stále přínosný. K uvedenému závěru navádí skutečnost, že stávající právní úprava bude zcela jistě působit na právní vztahy i v přesahu do období, kdy již nový občanský zákoník bude účinný. Závazkový právní vztah, vzniklý z bezdůvodného obohacení by se měl sice řídit úpravou účinnou v době jeho vzniku, nicméně k tomuto tématu srov. blíže autorovo pojednání o aplikaci nové právní úpravy v příslušné kapitole první části této práce.

Závěrem se také patří stručně pojednat alespoň o základním členění předkládané práce. Jak bylo již výše naznačeno, vedle tradičně pojatého úvodu a závěru se práce rozčleňuje na dvě hlavní části. První část - teoretická - se pokouší o základní popis právní úpravy institutu bezdůvodného obohacení. Teoretická část práce je nezbytná pro elementární orientaci v dané materii a uchopení tématu jako celku. Tato část má dále, avšak neméně významně, sloužit ke stanovení východisek, na kterých má část druhá vystavit své závěry. S odkazem na již zmíněné důvody autor považuje takovýto přístup za nezbytný.

K uvedenému tématu práce je nutné také zmínit úpravu platnou, avšak ještě neúčinnou (podle nového občanského zákoníku). S ohledem na to, že si autor - jak již bylo také výše popsáno - klade za cíl zkoumání vybraného jevu především z pohledu stávající právní úpravy a dále s ohledem na skutečnost, že nová právní úprava značnou část problematických aspektů v podstatě odstranila, má sloužit tato závěrečná pasáž první části práce zejména k dotvoření uceleného pohledu na dané téma. Autor se snaží především vyzdvihnout nejdůležitější změny v úpravě bezdůvodného obohacení. Následuje zamyšlení nad aplikací nové právní úpravy na právní vztahy, které vzniknou z bezdůvodného obohacení v době účinnosti nové úpravy. Naproti tomu je však nutno konstatovat, že se autor snaží uvádět řešení jednotlivých problémů podle nové právní úpravy v průběhu celé práce u jednotlivých zkoumaných bodů.

Druhá část - analytická/aplikační – představuje zkoumání jednotlivých aspektů působení institutu bezdůvodného obohacení v obchodněprávní nauce, zejména analýzu určitých specifík zkoumaného jevu z pohledu obchodního práva. Tato druhá část by měla pro dosažení cílů práce vyvodit příslušné závěry a pomocí nich pak zodpovědět prací kladené otázky.

Druhá část se nejdříve pokouší o důkladnou analýzu specifické úpravy bezdůvodného obohacení v samotném obchodním zákoníku (dále také jen jako „ObchZ“).² Patří sem zejména problematika promlčení, úprava odstoupení od smlouvy a ochrana firmy, resp. ochrana proti nekalé soutěži. Dále se pak zabývá úpravou bezdůvodného obohacení (resp. podobných institutů) ve zvláštních předpisech obchodního práva, tj. v předpisech práva průmyslového vlastnictví a práva směnečného (šekového).

Kapitola pojednávající o zvláštním charakteru bezdůvodného obohacení v případech vymáhání práv z průmyslového vlastnictví byla doplněna krátkým exkurzem o specifické úpravě bezdůvodného obohacení v právu autorském (ač se toto tradičně zkoumá z pohledu civilistické nauky) a to z důvodu jisté příbuznosti obou právních odvětví. Tento exkurz k právu autorskému má však sloužit zejména ke komparaci s právem průmyslového vlastnictví a pomocí takovéto komparace přispět k řešení výkladových nejasností nastíněných v příslušné kapitole.

Skutečností je, že největší rozsah skýtá pasáž o problematice promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení. Ačkoli je vliv obchodního práva na zkoumaný institut z tohoto pohledu jistě nejvýznamnější, nelze uzavřít, že by tato problematika měla ostatní (výše uvedené) aspekty bezdůvodného obohacení v obchodním právu zastíňovat.

Předkládaná práce vychází z právního stavu ke dni 30.10.2013.

² Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

I. část

Úkolem této kapitoly nebude ucelená studie bezdůvodného obohacení jako institutu soukromého práva, nýbrž pouze zevrubný popis základních teoretických témat dotýkající se zkoumaného jevu, které budou sloužit jako nezbytná východiska pro následující pojednání. K obecnému výkladu k pojmu bezdůvodného obohacení autor odkazuje na příslušnou odbornou literaturu, která toto téma zpracovává.

1. Zásadní teoretická východiska

Naprosto základním principem, který má na poli bezdůvodného obohacení zásadní význam, je princip *nemo locupletior* – „Nikdo se nesmí bezdůvodně obohatit na úkor jiného.“ Obohacování v právních vztazích je přitom jevem zcela běžným. Z pohledu práva je však zapotřebí řešit i situace, kdy dojde na jedné straně k obohacení osoby, ale ta k tomu zároveň nemá žádný právní důvod - titul. Důvod poskytovaného plnění tedy dán nebyl, nebo došlo k jeho zániku. V naprosté většině případů³ bude tedy při vzniku bezdůvodného obohacení docházet k narušení další významné zásady „dávám, abys dal“ apod.⁴

Uvedené zásada *nemo locupletior* byla právem zakotvena již v římském právu, resp. přesněji v justiniánském právu, kde bylo upraveno několik zvláštních poměrně kazuistických skutkových podstat vzniku bezdůvodného obohacení, k jejichž ochraně poskytovalo římské právo žaloby, tzv. kondikce.⁵ Pro naše území je pro oblast soukromoprávní důležité zmínit, že bezdůvodné obohacení bylo do jisté míry upraveno

³ Ne však vždy – srov. např. ust. § 457 OZ, který upravuje vzájemnou povinnost smluvních stran vrátit si poskytnutá plnění podle neplatné smlouvy.

⁴ Zásada *do ut des* - dávám, abys dal, *do ut facias* - dávám, abys udělal, *facio ut des* - dělám, abys dal, *facio ut facias* - dělám, abys udělal.

⁵ KINCL, Jaromír in URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck. Praha: Beck, 1995, XXII, 386 s. ISBN 80-7179-031-1, s. 220, 265

již v rakouském obecném zákoníku občanském z roku 1811 (ABGB),⁶ byť ten výslovně pojem bezdůvodného obohacení neobsahoval. Výslovná úprava bezdůvodného obohacení se na našem území objevuje v roce 1950 s přijetím zákona č. 141/1950 Sb., tzv. středního občanského zákoníku. Původní znění zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále také jen jako „OZ“)⁷, zavádí místo pojmu bezdůvodné obohacení pojem neoprávněný majetkový prospěch.⁸ Až novelou občanského zákoníku zákonem č. 509/1991 Sb. byl přistoupeno k návratu k původnímu pojmu bezdůvodné obohacení. I přes značné rozdíly jednotlivých úprav tohoto institutu lze shrnout, že základní myšlenka, tj. „nikdo se nesmí bezdůvodně obohatit na úkor jiného“, zůstala napříč těmito právními předpisy zachována.⁹

Z pohledu teorie práva se bezdůvodné obohacení svou podstatou řadí do kategorie tzv. kvazideliktů. Pro upřesnění připomeňme základní pojmové znaky deliktu (mimo objekt a subjekt) jimiž jsou:

- 1) protiprávní (protismluvní) jednání
- 2) vznik újmy
- 3) příčinná souvislost mezi jednáním a újmou
- 4) zavinění¹⁰

Povaha bezdůvodné obohacení jako kvazideliktu je dána tím, že se k jeho vzniku nevyžaduje ani zavinění ani protiprávní jednání (tudíž ani kauzální nexus) - i když jejich prezence není vyloučena -stačí tedy, že k obohacení došlo bez právem uznaného důvodu.¹¹

⁶ ABGB (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch) z roku 1811, byl do českého právního řádu recipován zákonem č. 11/1918 Sb. a platil pro občanskoprávní vztahy až do 31.12.1950

⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

⁸ Tento pojem se objevuje na některých místech i v dnešní právní úpravě – např. § 54 ObchZ.

⁹ K historickému výkladu srov. blíže např. URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*, c.d.; PILÍK, Václav. *Bez důvodné obohacení v českém právním řádu*. V Praze: Univerzita Karlova, 2011, vii, 239 s., s. vii-xxvi. S. 50-68; ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4. 2008*. Praha: Linde, 2008, 2 sv. (1391, 1397-2639 s.). ISBN 978-80-7201-687-7, s. 1047 – 1052.

¹⁰ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 311 s. ISBN 978-80-7380-233-2, s. 176 – 179.

¹¹ ŠVESTKA, Jiří in ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Dita MELICHAROVÁ, Ondřej FRINTA, Tomáš POHL, Petr LIŠKA, Ivana MRÁZOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Občanské*

K předpokladům vzniku bezdůvodného obohacení tak patří vznik bezdůvodného majetkového prospěchu vyjádřitelného v penězích na jedné straně a na straně druhé majetková újma.¹² K těmto předpokladům se někdy také přidává požadavek neexistence zvláštní úpravy, která by měla aplikační přednost. Uvedené je výrazem zásady subsidiarity institutu bezdůvodného obohacení. To znamená, že se bude postupovat podle zvláštní úpravy¹³ (existuje-li) a ne podle obecné úpravy podle § 451 a násl. OZ.¹⁴

2. Úprava bezdůvodného obohacení v soukromém právu

2.1. Obecná úprava v občanském zákoníku

Komplexní úpravu bezdůvodného obohacení obsahuje občanský zákoník ve svém § 451 a násl. První odstavec § 451 uvádí obecné reparační pravidlo „Kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat.“ V následujícím odstavci se nachází úprava jednotlivých zvláštních skutkových podstat, na základě kterých může ke vzniku bezdůvodného obohacení dojít. Jedná se o případy, kdy vznikne majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů. Ustanovení § 454 připouští i vznik bezdůvodného obohacení v případech, kdy bylo plněno za jiného, i když měl po právu plni sám (plnění za jiného). Naopak následující § 455 upravuje situace, kdy se o bezdůvodné obohacení jednat nebude (tzv. negativní vymezení).

právo hmotné. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 550 s. ISBN 978-80-7357-473-4, s. 517.

¹² Ibid., s. 516-517.

¹³ Např. úprava jednatelství bez příkazu podle § 742 a násl. OZ.

¹⁴ ELIÁŠ, Karel, LAVICKÝ, Petr in ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, c.d. s. 1054-1057; nebo shodně např. Zpráva občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28.3.1975, sp. zn. Cpj 34/74, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 26/1975; Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.5.2008, sp. zn. 30Cdo 2442/2007, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD132392CZ.

Nutno podotknout, že mezi odbornou veřejností nepanuje jednotný názor na vztah generální klauzule § 451 odst. 1 OZ a zvláštních skutkových podstat podle § 451 odst. 2, příp. § 455 OZ. Judikatura zdánlivě tento rozpor vyřešila, když vyjádřila,¹⁵ že § 451 odst. 1 OZ stanoví pouze obecnou povinnost vydat bezdůvodné obohacení, přičemž ale skutkový stav musí být možno podřadit pod následující ustanovení. Na druhé straně se objevují názory,¹⁶ které upozorňují na to, že v praxi se mohou vyskytnout situace, kdy objektivně dojde k bezdůvodnému obohacení, nebude je však možno posoudit podle žádné ze skutkových podstat podle § 451 odst. 2, příp. § 454 OZ. Slepá aplikace uvedeného závěru Nejvyššího soudu na tyto případy by se pak dala posuzovat jako výklad normy v rozporu se základním právem vlastnit majetek a právem na jeho ochranu podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod. K uvedenému ústavně-konformnímu výkladu se staví i autor této práce.

Dále bude pro další výklad důležité posoudit vzájemný vztah institutů náhrady škody a bezdůvodného obohacení. K této věci se taktéž již v minulosti vyjadřoval Nejvyšší soud,¹⁷ který uvádí, že „nárok na vydání neoprávněného majetkového prospěchu je možné uplatnit pouze v tom případě, kdy nejsou dány podmínky pro dosažení stejného uspokojení z titulu nároku na náhradu škody“. Z uvedeného vyplývá jasný projev subsidiární povahy bezdůvodného obohacení. Bezdůvodné obohacení tedy bude možné požadovat jen v těch případech, kdy nebude možné uplatnit nárok z titulu náhrady škody.¹⁸

S ohledem na uvedenou subsidiární povahu nebude podobně možné požadovat vydání bezdůvodného obohacení, pokud bude možné uplatnit reivindikaci na základě vlastnického práva.¹⁹

¹⁵ Např. zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22.11.1985, sp. zn. Cpj 48/85, publikovaná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 25/1986; nebo stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 26/1975.

¹⁶ Např. ELIÁŠ, Karel, LAVICKÝ, Petr in ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, c.d. s. 1052-1053.

¹⁷ Např. stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21.12.1978, sp. zn. Cpj 37/78, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 1/1979.

¹⁸ Shodně též např. ELIÁŠ, Karel, LAVICKÝ, Petr in ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, c.d. s. 1057.

¹⁹ Srov. např. zprávu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28.3.1975, sp.zn. Cpj 34/74, publikovanou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 26/75, nebo rozsudek

2.2. Úprava v obchodním právu

Jak již bylo předesíláno, obchodní zákoník jako takový komplexnější úpravu institutu bezdůvodného obohacení neobsahuje. O bezdůvodném obohacení se zmiňuje pouze v ustanovení § 12 o ochraně práv z firmy a § 53, 54 o ochraně proti nekalé soutěži.²⁰ Přestože obchodní zákoník obsahuje několik ustanovení týkající se vrácení plnění,²¹ nelze tato považovat (s ohledem na předešle uvedené závěry o subsidiární povaze) za speciální případy bezdůvodného obohacení. Výjimku bude zřejmě tvořit ustanovení § 351 odst. 2 ObchZ, které může být chápáno jako zvláštní úprava bezdůvodného obohacení (k tomu srov. výklad v příslušné kapitole).

Z uvedeného tedy vyplývá, že otázky bezdůvodného obohacení v obchodních závazkových vztazích bude s ohledem na vztah subsidiarity zapotřebí řešit podle obecných ustanovení § 451 a násl. občanského zákoníku.²²

Pro posouzení, jestli se bude jednat o výskyt institutu bezdůvodného obohacení v obchodním právu, bude dále zcela primární závěr, zda v daném případě vznik bezdůvodného obohacení může založit i obchodní závazkový vztah. V této souvislosti se judikatura dopracovala k závěru, že v případě plnění z právního důvodu, který odpadl, se bude posuzovat obchodní povaha závazkového vztahu podle tohoto předchozího důvodu.²³ V případě neplatného právního úkonu bude podstatná skutečnost, jaký závazkový vztah by onen neplatný úkon byl jinak založil.²⁴ V obou případech bylo tedy dovozeno, že obchodní závazkové vztahy mohou vznikat i z bezdůvodného obohacení.

Nejvyššího soudu ze dne 8.2.2000, sp. zn. 33Cdo 2034/98, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD14813CZ.

²⁰ Podrobný výklad viz příslušné kapitoly této práce.

²¹ Např. ustanovení § 321 odst. 4 ObchZ.

²² Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.5.2010, sp. zn. 32Cdo 5170/2008, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD166292CZ.

²³ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.6.2003, sp. zn. 35Odo 619/2002, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD26400CZ.

²⁴ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.8.2003, sp. zn. 29Odo 813/2001, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD26511CZ.

Institut bezdůvodného obohacení se však více či méně vyskytuje i v jiných obchodněprávních předpisech, konkrétně předpisech upravujících vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a směnečné, resp. šekové právo. O této úpravě je dále detailně pojednáváno v příslušných kapitolách této práce.

2.3. Úprava podle nového občanského zákoníku

S ohledem na blížící se účinnost nového občanského zákoníku, je také třeba zmínit jeho úpravu bezdůvodného obohacení, resp. zmínit nové aspekty, které právě nový občanský zákoník přináší.

Institut bezdůvodného obohacení je v novém občanském zákoníku upraven v § 2991 a násl. Nová úprava nepřebrała zařazení institutu bezdůvodného obohacení v části společně s náhradou škody, jenž se zdá s ohledem na neodpovědnostní charakter bezdůvodného obohacení²⁵ jako nesprávné. Naopak je bezdůvodné obohacení nově upraveno ve IV. hlavě části čtvrté NOZ pod názvem „závazky z jiných právních důvodů“. Značné změny doznalo úvodního ustanovení, které nově uvádí:

„Kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil.“

Mimo nové označení účastníků vztahu (ochuzený, obohacený) byl vypuštěn pojem „bezdůvodně“ a po vzoru jiných evropských úprav²⁶ byl nahrazen spojením „bez spravedlivého důvodu“. Autoři návrhu zákona uvádějí to, že k obohacení bez právního důvodu může v jistých situacích docházet bez toho, aby byl obohacený povinen přijaté plnění vracet.²⁷ Zdá se však, že takto zvolená konstrukce již nyní vzbuzuje v odborných

²⁵ Srov. výklad výše ohledně povahy bezdůvodného obohacení v kapitole 1. první části.

²⁶ Důvodová zpráva k NOZ uvádí, že „obdobně stanovuje úprava švýcarská o neospravedlněném způsobu (*ungerefertigte Weise*) obohacení, nizozemská poukazuje na neospravedlněné (*ongerechtvaardigd*) obohacení; italský nebo portugalský zákoník vylučují bezdůvodnost obohacení, je-li pro ně spravedlivý důvod (*giusta causa, causa justificativa*), apod.“

²⁷ Viz typicky uváděný příklad se spropitným (důvodová zpráva k zákonu).

kruzích značné rozpaky ohledně možného subjektivního výkladu.²⁸ Polemiku s uvedenou diskuzí ponechá autor této práce stranou pouze s tvrzením, že interpretace pojmu „spravedlivý“ bude jistě nejednou předmětem posuzování soudní praxí. Zejména bude zajímavé sledovat, zda dojde k určitým výkladovým nuancím tohoto pojmu pro případy, kdy půjde právě o vztah mezi podnikateli.

Další důležité změny doznala základní úprava týkající se skutkových podstat vzniku bezdůvodného obohacení. Nově se uvádí, že „*bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo ...*“ Na tomto místě dochází k výslovnému (arg. „zvláště“) zakotvení, že ustanovení § 2991 má sloužit jako obecná skutková podstata (generální klauzule), přičemž demonstrativní výčet zvláštních skutkových podstat podle § 2992 má pouze pomocný charakter. Nutno podotknout, že uvedený příklon k teorii obecné skutkové podstaty je projevem právního názoru autorského kolektivu návrhu zákona na dosavadní soudní praxi (srov. též výše).²⁹

Zásadní změnou v novém občanském zákoníku s nemalým praktickým vlivem na téma této práce je opuštění dosavadní dvojkolejnosti soukromého práva, které doposud spočívá v existenci dvou soukromoprávních kodexů, tj. občanského a obchodního zákoníku. Nový občanský zákoník s pojmem obchodního závazkového vztahu již neoperuje, tudíž je polemika nad vzájemným vlivem těchto vztahů a institutu bezdůvodného obohacení již bezpředmětná. Zdá se tedy, že uvedená skutečnost mimo jiné vyřeší i letitý spor o promlčení bezdůvodného obohacení.³⁰

Původním návrhem nového občanského zákoníku bylo zamýšleno zakotvit v souladu s dosavadním soudním výkladem³¹ i pravidlo subsidiarity bezdůvodného obohacení vůči jiným nárokovým institutům (srov. výklad výše).³² Pod vlivem určitých

²⁸ Viz např. diskuze TICHÝ, Luboš. *Bezdůvodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku. Bulletin advokacie.* -5201115-26, s. 15-26.; PETROV, Jan. *Bezdůvodné obohacení v NOZ: reakce na příspěvek prof. Tichého. Bulletin advokacie.* -5201127-33, s. 27-33.

²⁹ ELIÁŠ, Karel, LAVICKÝ, Petr in ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, c.d. s. 1052-1053.

³⁰ Srov. blíže v kapitole 1. druhé části.

³¹ Např. stanovisko Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. Cpj 37/78, c.d.

³² Z původního návrhu zákona (zamýšlený § 2962): „*Lze-li uplatnit jiné právo na náhradu ztráty, nelze v tomto rozsahu uplatnit právo na vydání bezdůvodného obohacení.*“

negativních ohlasů³³ ohledně možného nepříznivého dopadu striktního výkladu tohoto ustanovení, bylo ale nakonec citované ustanovení z návrhu zákona vypuštěno.

V porovnání s úpravou obchodního zákoníku je rovněž zajímavá komparace § 3005 NOZ a § 351 odst. 2 ObchZ, resp. § 458 odst. 3 OZ. Ustanovení § 3005 NOZ přejímá dikci § 458 odst. 3 OZ, přičemž uvádí, že ten, kdo předmět bezdůvodného obohacení vydává, má právo na náhradu nutných nákladů, které na věc vynaložil. Navíc na rozdíl od stávající občanského zákoníku výslovně uvádí možnost oddělit si zhodnocení věci, je-li to dobře možné. Nový občanský zákoník se však nenechal inspirovat § 351 odst. 2 ObchZ, který sleduje právo na náhradu nákladů spojených s vrácením předmětu plnění stranou, která od smlouvy odstoupila (oprávněnou stranou). Recepce této normy by dle názoru autora byla více než příhodná s tím, že by zřejmě předcházela jistým sporům v (nejenom obchodní) praxi.

K úpravě promlčení podle nového občanského zákoníku a jejího vlivu na institut bezdůvodného obohacení srov. blíže předmětnou kapitolu č 1.5. druhé části

Závěrem se také patří zmínit vliv přechodných ustanovení nového občanského zákoníku na budoucí posuzování toho, zda se vztah vzniklý z bezdůvodného obohacení bude posuzovat podle nové nebo dosud stávající úpravy s odhlídnutím od možnosti stran si toto smluvně určit.

Nutno podotknout, že níže uvedené závěry mimo jiné vycházejí (sice zdánlivě nesystematicky) z argumentů uvedených až následně ve druhé části této práce, avšak autor tyto závěry považuje za stěžejní pro další výklad.

Příslušné přechodné ustanovení obsažené v § 3028 odst. 3 NOZ uvádí:

„Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry [včetně vztahu z bezdůvodného obohacení]vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práva povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy.“

Zásadní roli zde bude zjevně hrát otázka posouzení toho, kdy právní vztah z bezdůvodného obohacení vzniká – k tomu srov. blíže kapitolu 1.4. druhé části. Autor

³³ Např. též TICHÝ, Luboš. Bezdůvodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku. Bulletin advokacie. -5201115-26, s. 15-26.;

této práce se však domnívá, že dosavadní úprava by se měla aplikovat v jistých případech i na vztahy vzniklé z bezdůvodného obohacení za účinnosti nového občanského zákoníku. Uvedené mimo jiné dovozuje z výkladu právní věty: „*právní poměry... jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé*“. Obsahem právního vztahu z bezdůvodného obohacení je povinnost obohaceného vydat předmět plnění a právo ochuzeného toto plnění vyžadovat. Ve většině případů³⁴ se bude taktéž jednat o vztah, který vznikne v souvislosti s právním poměrem (vztahem), který mezi účastníky existoval již předtím.

Dalším argument pro použití stávající právní úpravy vychází z důsledné aplikace závěrů Nejvyššího soudu (k rozhodnutím srov. blíže kapitolu 1.3. druhé části), kdy bylo dle mínění autora vcelku správně dovozeno, že povaha vztahu vzniklého z bezdůvodného obohacení se má řídit povahou vztahu v souvislosti se kterým došlo ke vzniku tohoto obohacení. Na základě této premisy úzké spojitosti původního závazkového vztahu a vztahu z bezdůvodného obohacení autor dedukuje, že by se při otázce, kterým předpisem se bude vztah řídit, měla použít úprava účinná v době vzniku původního závazkového vztahu, v souvislosti se kterým vztah z bezdůvodného obohacení teprve vznikl. Tak například v případě, kdy by jedné ze smluvních stran vzniklo právo odstoupit od smlouvy za účinnosti stávající úpravy, mohl by opačný názor vést k závěru, že otázka výběru právní normy, která se na vztah bude aplikovat, by pak záležela pouze na rozhodnutí jedné ze stran, tj. rozhodnutí kdy odstoupení od smlouvy učiní. Takový závěr však dle mínění autora této práce nelze bez výhrad přijmout, protože by prakticky došlo ke stavu rozpornému s dobrými mravy.

Na základě uvedené úvahy a také se zřetelem na promlčecí dobu práva na vydání bezdůvodného obohacení (ať už se řídí občanským nebo obchodním zákoníkem) se autor domnívá, že rozbor stávající úpravy je stále zásadní.

³⁴ S odhlídnutím od případů, kdy dojde k bezdůvodnému obohacení bez jakéhokoli předchozího vztahu mezi účastníky (např. zaslání peněžní částky na cizí účet). Tyto případy nejsou v další úvaze zohledněny.

II. část

Jak již bylo předesíláno výše, tato část práce bude mít za cíl pozorovat a analyzovat jednotlivé případy bezdůvodného obohacení v obchodněprávních předpisech. Bude poskytován detailní rozbor jednotlivých příslušných ustanovení zákona a následně na základě těchto východisek se bude autor pokoušet o vyjasnění problematických aspektů a zodpovězení výkladových nejasností.

1. Promlčení práva v obchodních závazkových vztazích

Ve spojitosti s aplikací bezdůvodného obohacení v obchodním právu se zřejmě jako nejzásadnější z pohledu teorie a zejména z pohledu praxe jeví otázka týkající se promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních závazkových vztazích. Na tuto problematiku není odbornou veřejností nazíráno zcela jednotně, přičemž argumentace na straně ani jednoho vyhraněného názoru není prosta jakýchkoliv nedostatků.³⁵ Předmětná judikatura vyšších soudů navíc taktéž trpí značnými rozkoly. Z těchto důvodů považuje autor za nutné věnovat se této materii důkladněji a přispět k její analýze vlastní volnou úvahou.

První část této kapitoly se bude věnovat otázce délky promlčecí doby vztahující se k nároku na vydání bezdůvodného obohacení. Druhou zásadní otázkou je aplikace

³⁵ Srov. diskuzi na stránkách odborných periodik: MAREK, Karel. Poznámka k promlčení bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích. *Bulletin advokacie* 10/2005, s. 48-49; ZLÁMAL, Adam. K promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích trochu jinak. *Bulletin advokacie* 4/2006, s. 30-31; PETŘÍK, Jan, STRNAD, Michal. K možnosti aplikace § 107 odst. 3 o. z. na promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích. *Bulletin advokacie* 1/2007, s. 16-17; HROMEK, Vladimír. Několik poznámek do diskuse o promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení. *Bulletin advokacie* 7-8/2007, s. 34-36; KOČOVÁ, Klára. Další poznámka k promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení. *Bulletin advokacie* 7-8/2007, s. 37; SMUTNÝ, Lukáš. K promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích, *Právní rozhledy* 2009, č. 15, s. 552 -555.

ustanovení § 107 odst. 3 OZ na obchodní závazkové vztahy, přičemž této problematice bude věnován prostor v kapitole o vývoji předmětné soudní judikatury.

1.1. Obecně ke vztahu speciality a subsidiarity

Meritem předeslaného sporu je posouzení, zdali se promlčení, resp. promlčecí doba, v obchodních závazkových vztazích bude řídit úpravou občanského zákoníku (dále také jako „Občanskoprávní teorie“) nebo úpravou zákoníku obchodního (dále také jako „Obchodněprávní teorie“). Uvedená otázka má zásadní význam zejména v praxi, jelikož promlčecí doba je v obou soukromoprávních kodexech upravena odlišně.

Zatímco obchodní zákoník nemá žádnou zvláštní úpravu promlčecí doby pro případy bezdůvodného obohacení (uplatnila by se obecná čtyřletá promlčecí doba podle § 397 ObchZ), občanský zákoník obsahuje speciální úpravu pro tyto případy v § 107. Toto ustanovení navíc rozlišuje mezi promlčecí dobou subjektivní, která podle odst. 1 činí 2 roky, a objektivní, která podle odst. 2 činí 3 roky, příp. 10 let, pokud k bezdůvodnému obohacení dojde úmyslně.

Uvedený rozkol je výrazem komplikovaného dualismu soukromého práva. Předně tedy bude nezbytné ujasnit si otázku vztahu občanského a obchodního práva, resp. v tomto konkrétním případě vztahu občanského zákoníku a zákoníku obchodního. Z tohoto pohledu (vedle všeobecně přijímané teze speciality obchodního zákoníku ve vztahu k občanskému) je zcela stěžejním ustanovení § 1 odst. 2 ObchZ, které pro případ, kdy nelze některé otázky řešit podle obchodního zákoníku, vyjadřuje pravidlo subsidiárního použití předpisů práva občanského (rozuměj občanského zákoníku).

Autor této práce se domnívá, že správné uchopení zásady subsidiarity mezi těmito dvěma předpisy má daleko širší dopad, než se může zprvu zdát. V uvedeném totiž nejde pouze o vyřešení toho, jaké ustanovení toho, kterého zákona se užije, jde tu patrně o zásadní pojetí vztahu těchto dvou předpisů, přičemž správná (přiměřená) interpretace ustanovení § 1 odst. 2 ObchZ bude při tom hrát primární roli. V teorii budou patrně převládat požadavky na striktní jazykový výklad tohoto ustanovení.³⁶

³⁶ Např. KŘETÍNSKÝ, Daniel. K promlčení práva na vydání předmětu bezdůvodného obohacení v obchodních vztazích. *Právní rozhledy* 1/1998, s. 19.

Druhý odstavce § 1 ObchZ by se dle tohoto názoru měl vykládat tak, že až v těch nejzazších případech, kdy řešení dané otázky nebude v moci obchodního zákoníku, se má použít předpisů práva občanského (příp. dalších uvedených normativních systémů). V uvedeném případě však bude zapotřebí zkoumat daný vztah mnohem komplexněji, a to nejenom pomocí výkladu jazykového, nýbrž (a především) pomocí výkladu teleologického, příp. historického, tj. sledovat smysl a účel dané právní normy. Primární důvod zakotvení speciální úpravy obchodního práva v samostatném zákoníku (ObchZ) totiž dle autora nemělo za cíl vytvořit víceméně samostatný systém vyznačující se co možná největší mírou nezávislosti na občanském právu (v širším slova smyslu). Obchodní právo by mělo totiž sloužit „pouze“ jako nezbytná odchylka od obecného občanského práva plynoucí z potřeby speciální úpravy do jisté míry specifických vztahů vznikajících mezi podnikateli. Tato úvaha se zdá být nadto typická právě pro oblast bezdůvodného obohacení.³⁷

Zásada subsidiarity se také někdy vykládá jako potřeba použití občanského zákoníku v případě, kdy daná otázka není obchodním zákoníkem řešena.³⁸ Zásadní zde bude definice předmětu dané otázky v konkrétním případě bezdůvodného obohacení. Zatímco zastánci Obchodněprávní teorie se zabývají otázkou, zda obchodní zákoník obsahuje svoji speciální úpravu promlčení, autor této práce se naproti tomu domnívá, že daná otázka má správně znít: Obsahuje obchodní zákoník speciální úpravu promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení?³⁹

V souladu s uvedeným názorem považuje autor práce za spíše pravděpodobnou situaci, kdy při vytváření znění obchodního zákoníku zákonodárce pominul upravit speciální úpravu promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení z toho důvodu, že se nechtěl v daném případě odchylovat od úpravy občanskoprávní, nikoliv však

³⁷ Srov. např. PLÍVA, Stanislav in ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 13. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xxii, 1447 s. ISBN 978-80-7400-354-7, s. 4: „Druhou skupinu tvoří případy, kdy sice určitá otázka v obchodním zákoníku upravena je, ale úprava není úplná, má pouze povahu odchylek nebo doplňků úpravy v občanském zákoník Při řešení konkrétních případů musejí být aplikována jak ustanovení obchodního zákoníku, tak i ustanovení občanského zákoníku v otázkách, které nelze řešit podle obchodního zákoníku.“

³⁸ Např. DĚDIČ, Jan in DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, 847 s. ISBN 80-7273-071-1, s. 25.

³⁹ K dané problematice srov. též názor: BEJČEK, Josef. *Existují tzv. komplexní právní úpravy v obchodním a v občanském zákoníku?*, *Právní rozhledy* 11/2000, s. 492.

z toho důvodu, že by zamýšlel aplikaci obecné promlčecí doby podle § 397 ObchZ i na tento do jisté míry specifický případ.

Uvedený závěr potvrzuje i skutečnost, že už v původním znění obchodního zákoníku z roku 1991 se nachází speciální úprava promlčení práva na náhradu škody, která podobně jako občanský zákoník obsahuje rozlišení mezi subjektivní a objektivní promlčecí dobou a tím do jisté míry zmírňuje tvrdost ustanovení § 397 ObchZ o obecné čtyřleté promlčecí době. Uplatnění obecné čtyřleté promlčecí doby na případy bezdůvodného obohacení by tedy dle názoru autora vedlo k značnému nepoměru jednotlivých právních úprav (pro tento případ můžeme totiž považovat s jistou výhradou instituty náhrady škody a bezdůvodného obohacení s ohledem na jejich základní reparační funkci za podobné). Uvedenému svědčí i fakt, že obchodní zákoník se o institutu bezdůvodného m obohacení jako takovém prakticky nezmiňuje. Stěží si lze tedy představit, že by zákonodárce promlčení tohoto práva upravoval přímo v obchodním zákoníku, ale spíše přenechal stanovení promlčecí doby na předpisu, který také tento institut komplexně upravuje, tedy na občanském zákoníku.

Z důvodové zprávy k obchodnímu zákoníku vyplývá, že zákonodárce byl při stanovení odlišné promlčecí doby ovlivněn mezinárodní Úmluvou o promlčení při mezinárodní koupi zboží z roku 1974.⁴⁰ Zákonodárce v důvodové zprávě nikterak dále svůj záměr nevysvětluje. Autor této práce se však domnívá, že zakotvení čtyřleté promlčecí doby s ohledem na obecnou tříletou promlčecí dobu upravenou v té době občanským zákoníkem mělo hlubší význam. Zavedení delší promlčecí doby pro vztahy (převážně) mezi podnikateli by mělo odrážet jistou specifickou povahu těchto vztahů. Dá se předpokládat, že s ohledem na požadavek větší míry stability v těchto vztazích, kterou se bezesporu obchodní závazkové vztahy vyznačují na rozdíl od prostých občanskoprávních vztahů, by zde měla převažovat větší ochrana věřitele a jeho práv.⁴¹

⁴⁰ Úmluva byla přijata dne 14.6.1974 v New Yorku. ČSSR přistoupila k úmluvě dne 29.8.1975. Úmluva vstoupila v platnost (účinnost) podle svého čl. 44 odst. 1 dne 1.8.1988. Znění úmluvy bylo recipováno vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 123/1988 Sb.

⁴¹ K nové úpravě promlčení podle NOZ srov. např. článek: ELIÁŠ, Karel. Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. -1-2201147-52, s. 47-52: „*Postupně se ukazovalo, že tzv. Newyorská úmluva ..., která působila – vedle úpravy promlčení v někdejším zákoníku mezinárodního obchodu – jako jeden z inspirativních vzorů pro úpravu promlčení v obchodním zákoníku, není po všech stránkách dokonalá.*“

Jak již bylo předesláno výše, zákonodárce zavedl i do obchodního zákoníku pravidlo převzaté z práva občanského ohledně subjektivní promlčecí doby práva na náhradu škody (§ 398 ObchZ). Použití této subjektivní doby omezil v souladu s Newyorskou úmluvou objektivní hranicí 10 let – podobně jako tak v § 106 odst. 2 činí občanský zákoník, i když je zde délka objektivní doby stanovena poněkud odlišně. Nutno upozornit, že občanský zákoník obsahuje téměř totožnou úpravu subjektivní a objektivní promlčecí doby jak pro náhradu škody (§ 106) tak pro bezdůvodné obohacení (§ 107). S ohledem na deliktní, resp. kvazideliktní, povahu těchto institutů lze mít za to, že úprava zohledňující seznání věřitele s existencí a zároveň s osobou dlužníka v těchto případech je nadevše příhodná. Právě z tohoto pohledu se dle názoru autora jeví aplikace obecné čtyřleté promlčecí doby na případy bezdůvodného obohacení pouze z toho důvodu, že obchodní zákoník takovou speciální úpravu promlčení neobsahuje, přinejmenším jako nepřiměřená.

To, že zákonodárce v obchodním zákoníku opomněl (a možná že záměrně, srov. výklad výše o absenci úpravy institutu bezdůvodného obohacení) upravit zvláštní promlčecí dobu práva na vydání bezdůvodného obohacení, by tedy dle názoru autora nemělo vést k mechanickému použití subsidiárního pravidla uvedeného v § 1 odst. 2 ObchZ. Naopak by se spíše mělo přihlídnout také k dalším základním principům vykládání práva, jako jsou smysl a účel normy. Dle mínění autora by se v tomto případě mělo totiž přihlídnout i k tomu, zda by uvedený výklad nevedl ke vzniku nepřiměřeného jevu, kdy dochází k aplikaci odlišných úprav promlčení bez důvodného základu. Nutno připustit, že uvedené principy v tuzemském, spíše pozitivistickém pojetí práva, (a o to víc v právu obchodním) nenacházejí většího uplatnění.

1.2. Argumentační body

Autor považuje za příhodné zmínit i argumentační body odborné veřejnosti, která se ve sporu o promlčecí dobu v případech bezdůvodného obohacení vyčlenila na dva vyhraněné tábory. Argumentace zastánců Obchodněprávní teorie bude popsána níže

v kapitole věnující se příslušné judikatuře, protože obě staví na podobných závěrech (komplexnost úpravy).⁴²

Základem argumentace Občanskoprávní teorie⁴³ je precizní jazyková interpretace základního ustanovení na poli promlčení v obchodním právu, tj. § 397 ObchZ, který uvádí:

„Nestanoví-li zákon pro jednotlivá práva jinak, činí promlčecí doba čtyři roky.“

Občanskoprávní teorie staví na výkladu slova „zákon“, jenž se v textu § 397 vyskytuje, a argumentuje principem rozumného zákonodárce, který by v případě, že by zamýšlel obratem „zákon“ pouze obchodní zákoník, použil by výrazu „nestanoví-li tento zákon něco jiného“, jako tak učinil např. v § 391 ObchZ. Tato teorie tedy vykládá pojem „zákon“ v extenzivním smyslu, jimž se může mít na mysli i občanský zákoník. Ten, jak bylo uvedeno, pro případ bezdůvodného obohacení stanoví něco jiného než obchodní zákoník.

Tento argument ale podle názoru autora nemůže obstát a byl také Obchodněprávní teorií poměrně věrohodně vyvrácen. Závěr, že část věty „nestanoví-li zákon jinak“ může odkazovat i na občanský zákoník, totiž zcela nepochybně může vést k popření vztahu speciality/subsidiarity, tedy že by úprava obchodního zákoníku byla nadobro vyloučena, protože občanský zákoník stanoví vždy jinak (zejm. jiná obecná promlčecí doba).

Nicméně na okraj není bez zajímavosti upozornit na to, že jak zastánci Obchodněprávní teorie napadají tento doslovný jazykový výklad (jdoucí patrně proti smyslu zákona), tak se stejným zaujetím požadují podobně diskutabilní doslovný jazykový výklad ustanovení § 1 odst. 2 ObchZ o subsidiaritě občanského zákoníku.

Mnohem přesvědčivějším se podle autora této práce jeví být argument, který se mezi zastánci Občanskoprávní teorie postupem času objevil:

⁴² Např. ZLÁMAL, Adam. K promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích trochu jinak, *Bulletin advokacie* 2006, č. 4, s. 30-31

⁴³ Srov. např. MAREK, Karel. Poznámka k promlčení bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích. *Bulletin advokacie* 10/2005, s. 48-49; SMUTNÝ, Lukáš. K promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích, *Právní rozhledy* 2009, č. 15, s. 552-555; MAREK, Karel. K promlčení v obchodních závazkových vztazích. *Bulletin advokacie*. -5200723-28, s. 23-28.

„Stavět pak obecnou úpravu speciálního předpisu (rozuměj tím obchodní zákoník) nad speciální úpravu obsaženou v občanském zákoníku, týkající se právě speciálního institutu bezdůvodného obohacení, je nesprávné a proti principům teorie práva. Pokud se hovoří o specialitě, neřeší se pouze vztah dvou předpisů jako celku, a to občanského zákoníku a obchodního zákoníku, ale i norem v nich obsažených, ...“⁴⁴

Podobný postoj přitom v minulosti už vyjádřil i K. Eliáš.⁴⁵ Autor této práce se nicméně s tímto názorem také zcela ztotožňuje.

1.3. Předmětná judikatura

O značném praktickém významu řešení otázky promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních závazkových vztazích svědčí i velký prostor věnovaný této problematice na poli soudní judikatury. Vzhledem k tomu, že je v tomto ohledu nutné věnovat zvýšenou pozornost argumentaci obsažené v rozhodnutích Nejvyššího soudu, využívá tato část práce ve zvýšené míře metodu přímé citace.

1.3.1. První fáze soudní praxe

Jeden z prvních zásadních rozhodnutí Nejvyššího soudu představuje rozsudek sp. zn. 25Cdo 2250/2000 ze dne 16.5.2002.⁴⁶ V předmětném řízení bylo posuzováno promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení ze zrušené smlouvy (právní

⁴⁴ SMUTNÝ, Lukáš. K promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích, *Právní rozhledy* 2009, č. 15, s. 552 -555.

⁴⁵ ELIÁŠ, Karel, LAVICKÝ, Petr in ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář*, c.d. s. 1106-1107.

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.5.2002, sp.zn. 25Cdo 2250/2000, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD71596CZ.

důvod, který odpadl) mezi podnikateli, resp. mezi podnikatelkou a samosprávnou územní jednotkou podle § 261 odst. 2 ObchZ.⁴⁷

K povaze právního vztahu mezi účastníky mimo jiné Nejvyšší soud uvádí:

„Dovolatelce je třeba přisvědčit v tom, že oba účastníci daného právního vztahu mají postavení subjektů podle obchodního zákoníku, neboť není pochyb o tom, že žalobkyně je podnikatelkou, že žalovaná obec je samosprávnou územní jednotkou a že k poskytnutí plnění ve vztahu mezi účastníky došlo v souvislosti s jejich podnikatelskou činností týkající se zabezpečování veřejných potřeb (§ 261 odst. 2 věta první ObchZ)“

Nejvyšší soud správně dovozuje, že pro posouzení toho, jakým zákonem se bude promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení řídit, je nejprve zásadní určit povahu právního vztahu mezi účastníky. Následně však Nejvyšší soud poněkud překvapivě dovozuje, že vztah vzniklý mezi účastníky na základě bezdůvodného obohacení⁴⁸ je vztahem občanskoprávním. Uvedený závěr zdůvodňuje právě argumentem, že obchodní zákoník výslovnou úpravu bezdůvodného obohacení neobsahuje, tím pádem se nemůže jednat o obchodní závazkový vztah.

Pro rozhodnutí byl tedy zásadní tento závěr Nejvyššího soudu:

„Neobsahuje-li tedy obchodní zákoník žádné zvláštní ustanovení o promlčení práv z bezdůvodného obohacení vzniklého z právního důvodu, který odpadl, je uplatněný nárok žalobkyně - a to i za stavu, kdy stranami tohoto vztahu je na jedné straně podnikatel a na straně druhé samosprávná územní jednotka a kdy došlo k plnění v souvislosti se zabezpečováním veřejných potřeb (§ 261 odst. 2 věta první ObchZ) - třeba posuzovat podle § 107 ObčZ.“

⁴⁷ Shodně též např. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.3.2000, sp.zn. 32Cdo 1811/99, uveřejněný v časopise Právo a podnikání, 2001, č. 9, s. 30; a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.3.2002, sp. zn. 29Odo 55/2001, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD72590CZ.

⁴⁸ K tomu srov. též předchozí výklad první části o bezdůvodném obohacení jako jedním z důvodů vzniku právních vztahů – obligatio quasi ex delicto.

1.3.2. Druhá fáze soudní praxe

Převratným rozhodnutím se nakonec ukázal být rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 35Odo 619/2002 ze dne 18.6.2003.⁴⁹ V tomto případě Nejvyšší soud zaujal zcela odlišné stanovisko než ve výše citovaném rozhodnutí.⁵⁰ Předešlý právní názor, tj. že se právní vztah vzniklý z bezdůvodného obohacení řídí bez výhrad občanským zákoníkem i mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, sice ve svém rozhodnutí zmiňuje, dále už ale neuvádí, proč svůj postoj mění, ba dokonce ani výslovně neuvádí, že se od citovaného názoru odchyluje.

S otázkou, zda se může vztah vzniklý z bezdůvodného obohacení považovat za vztah obchodně-závazkový, i když obchodní zákoník komplexní úpravu bezdůvodného obohacení sám neobsahuje, se Nejvyšší soud vypořádal následujícím způsobem:

„Skutečnost, že obchodní zákoník nemá vlastní úpravu bezdůvodného obohacení, však neznamená, že závazkový vztah vzniklý mezi tím, kdo se obohatil, a tím, na jehož úkor se takto obohatil, nemůže být svou povahou vztahem obchodním. Jelikož obchodní zákoník neupravuje veškeré závazkové vztahy, do nichž podnikatelé, popř. osoby uvedené v § 261 odst. 2 ObchZ, vstupují, nelze jen z toho, že určitý závazkový vztah je upraven pouze v zákoníku občanském, vyvozovat, že jde o vztah občanskoprávní.“

„Je-li (v daném případě) závazkový vztah založený mezi účastníky ... vztahem obchodním, má nepochybně obchodní povahu i závazkový vztah vzniklý z bezdůvodného obohacení, k němuž došlo proto, že původní právní důvod plnění (obchodní smlouva) odpadl.“

Autor této práce nepovažuje uvedený způsob právní argumentace za příliš přesvědčivý, nicméně připouští, že se s jeho závěrem lze vcelku ztotožňovat.

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.6.2003, sp.zn. 35Odo 619/2002, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD26400CZ.

⁵⁰ Je třeba upozornit, že podobné názory existovaly v soudní praxi již dříve - srov. např. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 25.9.1998, čj. 15Co 455/98-100, in: Nález Ústavního soudu, III. ÚS 140/99, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD31965CZ.

Závěr Nejvyššího soudu, se kterým je už na místě polemizovat, je obsažen v následující právní větě:

„Skutečnost, že obchodní zákoník výslovně neupravuje počátek běhu promlčecí doby a její délku, pokud jde o právo na vydání bezdůvodného obohacení (na rozdíl od občanského zákoníku – srov. jeho § 107), pak neznamená nutnost aplikace právní úpravy občanského zákoníku, nýbrž pouze to, že tyto otázky je zapotřebí řešit dle obecných ustanovení obchodního zákoníku o promlčení (dle jeho § 391 a 397).“

Nejvyšší soud tak na tomto místě definitivně vyloučil použití speciální občanskoprávní úpravy promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení pro obchodní závazkové vztahy, přičemž vyšel z toho, že i z titulu bezdůvodného obohacení (i když ho obchodní zákoník neupravuje) může vzniknout obchodní závazkový vztah. Pro uvedený závěr je stěžejní výrok, že „právní úprava promlčení v obchodním zákoníku má komplexní povahu.“ Tento argument posloužil základem pro zastávce Obchodněprávní teorie.⁵¹

Pozoruhodný je i poměrně krátký časový interval, ve kterém byly oba výše citované rozsudky vydány, tj. v rozmezí přibližně jednoho roku. Tato skutečnost nesvědčí závěru, že by Nejvyšší soud k takové změně právního názoru dospěl jistou evolucí, nýbrž poukazuje spíše na nejednotnost a nerozvážnost jeho rozhodování. Nevýznamný zřejmě nebude ani fakt, že prvně citovaný rozsudek byl vydán civilním senátem Nejvyššího soudu (25Cdo), kdežto autorem druhého rozsudku byl senát obchodní (32Odo).

1.3.3. Poznámka - neplatný právní úkon

Uvedený rozsudek Nejvyššího soudu posuzuje situaci, kdy byl obchodní závazkový vztah předcházející vzniku bezdůvodného obohacení mezi účastníky zrušen (právní důvod, který odpadl). Na otázku, zda se dá uvedený závěr aplikovat i na případ,

⁵¹ K uvedenému srov. též názor: BEJČEK, Josef. *Existují tzv. komplexní právní úpravy v obchodním a v občanském zákoníku?*, c.d., s. 492.

kdy bezdůvodné obohacení vzniklo plněním z neplatného právního úkonu, podal Nejvyšší soud odpověď ve svém rozsudku sp. zn. 29Odo 813/2001 ze dne 27.8.2003:

"K závěru, že vztah z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění z neplatného právního úkonu (srov. § 451 odst. 2 obč. zák.) je obchodním závazkovým vztahem, postačí předchozí úsudek, že obchodní závazkový vztah by jinak založil onen neplatný právní úkon. Tak je tomu i v tomto případě, neboť neplatným právním úkonem, ze kterého bylo podle odvolacího soudu poskytnuto plnění, jež je bezdůvodným obohacením úpadkyně, je smlouva o úvěru ve smyslu § 497 a násl. obch. zák., která je tzv. absolutním obchodem (obchodním závazkem) bez zřetele k povaze smluvních stran.“⁵²

1.3.4. Třetí fáze soudní praxe

Další obrat v judikatuře Nejvyššího soudu týkající se promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení nastal rozsudkem sp. zn. 28Cdo 3677/2009 ze dne 10.8.2010.⁵³

V posuzovaném případě se v krátkosti jednalo o otázku aplikace ustanovení § 107 odst. 3 OZ, které uvádí, že „*jsou-li účastníci neplatné nebo zrušené smlouvy povinni vzájemně si vrátit vše, co podle ní dostali, přihlédne soud k námitce promlčení jen tehdy, jestliže by i druhý účastník mohl promlčení namítat.*“ Aplikace tohoto ustanovení i v obchodních závazkových vztazích by z objektivního hlediska měla pozitivní dopad na právní jistotu účastníků.

Jak může vyplývat z výše uvedeného, Nejvyšší soud zde dle názoru autora zcela účelově připustil použití ustanovení § 107 odst. 3 OZ i na obchodní závazkové vztahy vzniklé z titulu bezdůvodného obohacení. Předem se však musel vypořádat se svým předchozím argumentem „komplexnosti“ právní úpravy promlčení v obchodním zákoníku. Nejvyšší soud však bez jakékoli zmínky o svém předchozím pojmání úpravy promlčení v obchodním zákoníku jako úpravy „komplexní“ toliko uvedl:

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.8.2003, sp.zn. 29Odo 813/2001, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD26511CZ.

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.8.2010, sp.zn. 28Cdo 3677/2009, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD183070CZ.

„Dovolací soud tudíž dospěl k závěru, že úprava promlčení obsažená v obchodním zákoníku není ve vztahu k bezdůvodnému obohacení úpravou komplexní. Obchodní zákoník představuje v rámci posouzení promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení lex specialis vůči zákoníku občanskému. Z uvedeného vyplývá, že otázky obchodním zákoníkem neupravené se řeší podle příslušných ustanovení zákoníku občanského.“

„V souzené věci tudíž žalobci, který svou restituční povinnost splnil, svědčí vůči žalovanému právo na vrácení zaplacené kupní ceny. Protože by však žalobce nemohl namítat promlčení vlastnického práva je namístě aplikace ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák., jak v souzené věci správně dovodil i odvolací soud.“

Nutno opět podotknout, že citovaný rozsudek vydal jako v prvním zmiňovaném případě civilní senát (28Cdo).

Nejvyšší soud tímto v podstatě popřel svá předchozí východiska, na kterých stavěl své názory o použití výhradně obecné čtyřleté promlčecí doby práva na vydání bezdůvodného obohacení, pokud se tak týkalo obchodních závazkových vztahů. Dle názoru autora tím opět otevřel prostor pro diskuzi mezi zastánci jak obchodně- tak občanskoprávní teorie. Pokud totiž připustil v obchodních závazkových vztazích aplikaci zvláštní dílčí úpravy promlčení, kterou upravuje pouze zákoník občanský resp., jehož úpravu obchodní zákoník neobsahuje, vyvstává pak otázka, zdali tento postup nelze použít i v otázce délky promlčecí doby.

I když se s právní argumentací Nejvyššího soudu, kterou dospěl k uvedené aplikaci ustanovení § 107 odst. 3 OZ, dle názoru autora nelze zcela ztotožnit, je třeba upozornit, že užití tohoto ustanovení i v obchodních vztazích se zdá být s ohledem na nutnost v zásadních otázkách zachovat rovné postavení subjektů závazkových vztahů bez ohledu na jejich režim jako zcela žádoucí. Zde se opět dotýkáme již výše vyjadřovaného požadavku na teleologický výklad právních norem. Václav Pilík také ve své dizertační práci vyslovuje zajímavý argument svědčící taktéž pro aplikaci § 107 odst. 3 OZ v obchodním vztahu:

„... řečená „koncovka“ [třetí odstavec § 107 OZ] byla do § 107 občanského zákoníku doplněna až s účinností k 1. IV. 1983 zákonem č. 131/1982 Sb. ..., a to

k odstranění zřejmého nedostatku dosavadní úpravy; záměrem později přijatého obchodního zákoníku zcela zřejmě nebylo se k uvedenému nedostatku vracet.“⁵⁴

1.4. Otázka počátku běhu promlčecí doby

V rámci dané problematiky se s odhlédnutím od sporu o délku promlčecí doby taktéž přísluší pojednat o otázce počátku běhu promlčecí doby nároku na vydání bezdůvodného obohacení, která je toliko poznamenána nejednotností soukromoprávních úprav.

1.4.1. Úprava podle občanského zákoníku

Občanský zákoník, který obsahuje speciální úpravu promlčení pro případy bezdůvodného obohacení (srov. výklad výše), uvádí v § 107 odst. 1 pravidlo pro počátek běhu subjektivní promlčecí doby, jímž má na mysli okamžik, kdy se věřitel dozví, že došlo k bezdůvodnému obohacení a zároveň kdo se obohatil (tedy okamžik, kdy objektivně může vymáhat své právo u soudu).

V druhém odstavci § 107 OZ je stanoveno, že objektivní promlčecí doba (3/10 let) počíná běžet ode dne, kdy k bezdůvodnému obohacení došlo. Zcela zásadní zde bude definice okamžiku, kdy tedy slovy zákona „došlo“ k bezdůvodnému obohacení. V odborné literatuře se tento okamžik rozlišuje v zásadě podle příčiny vzniku bezdůvodného obohacení. V případech, kdy k bezdůvodnému obohacení dojde plněním bez právního důvodu, počíná objektivní promlčecí doba běžet již okamžikem samotného přijetí plnění. U neplatného právního úkonu bude zapotřebí rozlišovat, jde-li o neplatnost absolutní či relativní. V případě absolutní neplatnosti bude situace obdobná jako u plnění bez právního důvodu, jelikož ten tu v obě plnění objektivně neexistoval (srov. rozdíl mezi absolutní a relativní neplatností). Naopak při relativní neplatnosti bude potřeba brát za rozhodnou dobu okamžik dovolání se relativní neplatnosti, resp. nastání účinků tohoto úkonu.⁵⁵

⁵⁴ PILÍK, Václav. *Bezdůvodné obohacení v českém právním řádu, c.d., s. 195.*

⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří in ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: Beck, 2009, 2 sv. ISBN 978-80-7400-108-6, s. 609-610.*

V případě odstoupení od smlouvy (právní důvod, který odpadl) je třeba upozornit na specifický účinek odstoupení podle občanského zákoníku, tedy že se na smlouvu hledí, jako by nevznikla (ruší se *ex tunc*). Z tohoto pohledu by se zdálo snad teoreticky správné považovat okamžik vzniku bezdůvodného obohacení za okamžik, kdy k plnění došlo, stejně jako u plnění bez právního důvodu (protože se na smlouvu hledí, jako by od počátku neexistovala). Uvedený výklad by však zřejmě vedl k nepřiměřené tvrdosti vůči poškozenému a svojí podstatou je spíše bližší nároku při relativní neplatnosti smlouvy. Bude tedy nutné přijmout závěr, že nárok na bezdůvodné obohacení při odstoupení od smlouvy vzniká až okamžikem tohoto odstoupení.⁵⁶

1.4.2. Úprava podle obchodního zákoníku

Co se týče úpravy promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení podle obchodního zákoníku, bude se obecně počátek běhu promlčecí doby posuzovat podle ustanovení § 391 odst. 1 ObchZ, které stanoví, že promlčecí doba počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno u soudu.⁵⁷

Pro případ neplatnosti smlouvy (plnění z neplatného právního důvodu) se bude počátek promlčecí doby řídit speciální úpravou obchodního zákoníku obsaženou v § 394 odst. 2. Podle této úpravy počne promlčecí doba běžet ode dne, kdy k plnění dojde.⁵⁸

Na rozdíl od občanského zákoníku obsahuje obchodní zákoník také speciální úpravu počátku promlčecí doby pro účely odstoupení od smlouvy. V takovém případě se počátek běhu promlčecí doby bude posuzovat podle § 394 odst. 1 ObchZ a počne tedy běžet ode dne, kdy od smlouvy bylo odstoupeno.

⁵⁶ Srov. např. argumentaci v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20.8.2002, sp. zn. 25Cdo 2107/2000, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD26494CZ.

⁵⁷ Shodně např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 1.12.2009, sp. zn. 32Cdo 4746/2008, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD159415CZ.

⁵⁸ Shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.10.2013, sp. zn. 28Cdo 2083/2013, in: www.nsoud.cz.

K uvedenému je vhodné doplnit a připomenout, jak již bylo předesíláno v předchozím textu, že obchodní zákoník neupravuje subjektivní promlčecí dobu práva na vydání bezdůvodného obohacení (na rozdíl od § 107 odst. 1 OZ).

1.4.3. Úprava podle zvláštních ustanovení

V závěru této kapitoly bude patřičné alespoň stručně pojednat o promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení z pohledu specifických úprav obchodního práva, kterými se tato práce zabývá.

Zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví stejně jako ustanovení obchodního zákoníku o ochraně firmy (§12) a ochraně proti nekalé soutěži (§53, 54) neobsahují speciální úpravu promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení. Pro posouzení otázky, jakou úpravou promlčení se tyto specifické úpravy bezdůvodného obohacení budou řídit, bude zcela zásadní určení povahy závazkového vztahu, který tu vznikne, tj. zda se bude jednat o obchodní závazkový vztah či nikoliv.⁵⁹

Jelikož v této oblasti absentuje relevantní judikatura stejně jako odborná literatura, vyšel autor při formulaci níže uvedených závěrů především z vlastních úvah a obecných poznatků, aplikovaných na specifické právní instituty.

Patrně lze usoudit, že právní vztahy vzniklé z práv průmyslového vlastnictví budou s ohledem na uplatnění tohoto institutu v převážné většině vztahy obchodními (na rozdíl od vztahů vzniklých z autorských práv), i když opak jistě nelze vyloučit. V takovém případě bude zřejmě nutné posuzovat otázku promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení podle obecných ustanovení práva obchodního, tj. podle obchodního zákoníku. Od výše posuzovaného sporu v otázce, zda se samotné obchodní závazkové vztahy budou řídit obecnou úpravou promlčení podle obchodního zákoníku nebo speciální úpravou zákoníku občanského, pro tento účel odhlédneme.

V případě promlčení práv plynoucích z ochrany firmy podle § 12 ObchZ a z ochrany proti nekalé soutěži podle § 53 a 54 ObchZ bude situace patrně odlišná. Tyto zvláštní úpravy jsou totiž součástí obchodního zákoníku a jako takové by se měly

⁵⁹ Podrobněji SLOVÁKOVÁ, Zuzana a Radka PELIKÁNOVÁ. Promlčení nároků z nekalé soutěže ve světle české a vybraných zahraničních právních úprav. *Právní rozhledy*. 17120091-11, s. 1-11.

zřejmě řídit úpravou promlčení v něm obsaženou. Zásadní roli zde však bude hrát případná prezence spotřebitele na straně domáhající se strany.⁶⁰ Nelze totiž považovat za správný názor, aby se spotřebitel ocitnul v obchodním závazkovém vztahu bez své vůle (srov. ust. § 262 ObchZ). Takovouto povahu nelze vysledovat ani z ust. § 261 odst. 3 ObchZ o tzv. „absolutních obchodech“. Pokud by se však nakonec dospělo k názoru, že se tyto vztahy, byť se spotřebitelem jako jejich subjektem, mají řídit obchodním zákoníkem, patrně by se musely v souladu s ust. § 262 odst. 4 ObchZ zároveň aplikovat ustanovení směřující k ochraně spotřebitele. Nutno zde ale upozornit, že soudní praxe úpravu o promlčecí době za takovéto ustanovení (směřující k ochraně spotřebitele) nepovažuje.⁶¹

Patrně jedinou zvláštní úpravou týkající se (bezdůvodného) obohacení, která obsahuje zvláštní ustanovení o promlčení tohoto práva, bude úprava směnečného, resp. šekového obohacení. V případě směnečného obohacení se podle čl. I § 89 odst. 2 ZSŠ nárok promlčí ve třech letech ode dne zániku směnečného závazku. Podle čl. II § 67 odst. 2 ZSŠ se nárok na vydání šekového obohacení promlčí v jednom roce ode dne vystavení šeku.

Ke zvláštní úpravě promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení v případě odstoupení od smlouvy (§ 351 odst. 2 ObchZ) srov. předchozí výklad.

1.5. Úprava podle nového občanského zákoníku

Předchozí obsáhlý výklad o promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení bude v úplném závěru doplněn poznámkou o úpravě této problematiky podle nového občanského zákoníku a jejího zásadního vlivu na danou problematiku.

Směrem k probíhajícímu sporu o aplikaci občansko- nebo obchodněprávní úpravy promlčení na případy bezdůvodného obohacení v obchodních závazkových

⁶⁰ K možnosti spotřebitele domáhat se nároků podle § 12 ObchZ srov. názor autora viz příslušná kapitola této práce. V případě nekalé soutěže je nárok spotřebitele výslovně upraven v § 54 ObchZ.

⁶¹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.7.2012, sp. zn. 32Cdo 3337/2010, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD220703CZ.

vztazích poznamenal v komentáři k občanskému zákoníku J. Švestka svou úvahu, kterou je dle mínění autora této práce patřičné citovat přímo:

„S respektováním závěru zaujatého soudní judikaturou, avšak bez hodnocení váhy přesvědčivosti či nepřesvědčivosti zvolené argumentace obecnými soudy, je třeba konstatovat, že tento případ přímo ukázkově dosvědčuje, jak je i v této oblasti

soukromoprávních vztahů navýsost potřebná zásadně jednotná úprava promlčení. Jen ta by podobnému kolísání soudní praxe spojenému s právní nejistotou předešla.“⁶²

Promlčení a prekluze jsou upraveny v § 609-654 NOZ, přičemž speciální úprava týkající se promlčení

Rekodifikace soukromého práva opouští dosavadní dvojkolejnost závazkových vztahů (která mnohdy vykazovala značné výkladové a především aplikační rozpory). Nový občanský zákoník přináší jednotnou úpravu závazkových právních vztahů, čímž dochází mj. také ke stanovení jednotné úpravy promlčení (viz § 609-654 NOZ). Spor o použití práva obchodního

nebo občanského pro případy promlčení se tedy z pohledu nového občanského zákoníku již zdá jako bezpředmětný. Sám vedoucí rekodifikační komise K. Eliáš uvedl v roce 2011 směrem k připravenému znění nového zákona toto:

„Např. nedávné tápání judikatury při řešení otázky, zda se právo na vydání bezdůvodného obohacení mezi podnikateli promlčuje podle občanského či obchodního zákoníku, je dostatečně známo.“

„Hlavní záměr tudíž byl do budoucna úpravu promlčení sjednotit. Tím měly být odstraněny komplikace spočívající v nejistotě, co se promlčuje podle toho kterého právního předpisu.“⁶³

Konkrétní úprava promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení je v novém občanském zákoníku upravena v § 638 NOZ. Uvedené ustanovení po formální

⁶² ŠVESTKA, Jiří in ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. Občanský zákoník: komentář. c.d., s. 610-611.

⁶³ ELIÁŠ, Karel. Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. -1-2201147-52, s. 47-52.

stránce přejímá z § 107 OZ pouze úpravu objektivní promlčecí lhůty.⁶⁴ Obsahovou změnu představuje délka této promlčecí lhůty, kterou zákon nově stanovuje na 10 let, příp. 15 let (došlo-li k bezdůvodnému obohacení úmyslně), ode dne kdy k obohacení došlo. Je patrné, že zavedením delších objektivních promlčecích lhůt zákonodárce sledoval jistou zvýšenou ochranu postižené strany. Tento záměr však s sebou na druhou stranu téměř vždy přináší omezení právní jistoty účastníků právních vztahů. To, zda prodloužení (nejen objektivních) promlčecích lhůt bude přínosné nebo naopak, zřejmě zodpoví až praktické fungování právních vztahů a také příslušná soudní praxe.

Jak již bylo zmíněno, § 638 NOZ nepřejímá zakotvení speciální subjektivní promlčecí lhůty pro případy bezdůvodného obohacení. Zde tedy bude nutné aplikovat ustanovení o obecné promlčecí lhůtě obsažené v § 629 NOZ. K závěru, že tříletá promlčecí lhůta podle § 629 NOZ působí jako obecná subjektivní lhůta (na rozdíl od současné úpravy občanského a obchodního zákoníku), je nutné dospět za použití ustanovení § 619 NOZ, které stanovuje počátek běhu promlčecí lhůty. Ustanovení § 619 odst. 1 NOZ přejímá obecné pravidlo uvedené v § 101 OZ a za současné inspirace § 391 ObchZ⁶⁵ uvádí, že promlčecí lhůta počíná běžet ode dne, kdy mohlo být právo vymahatelné u orgánu veřejné moci (srov. vyjádření „u soudu“ podle §391 odst. 1 ObchZ) uplatněno poprvé. Taktéž je z obchodního zákoníku přejat pojem „uplatněno“ na rozdíl od pojmu občanského zákoníku „vykonáno“, které mohlo způsobovat jisté výkladové problémy. Ve druhém odstavci § 619 NOZ je uvedeno výkladové pravidlo k předchozímu odstavci, které uvádí, že právo mohlo být uplatněno poprvé, když se oprávněná osoba dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět měla a mohla. Ke stanovení toho, co se zmíněnými rozhodnými okolnostmi pro případy bezdůvodného obohacení míní, je zapotřebí dalšího odkazu na § 621 NOZ, který uvádí, že se jedná o okolnosti, jež zahrnují vědomost, že k

⁶⁴ Namísto pojmu „promlčecí doba“ zavádí NOZ zřejmě přesnější spojení „promlčecí lhůta“. Uvedené je částečně odůvodňováno také historickými souvislostmi. S ohledem na teoretické pojmání obou pojmů se dá konstatovat, že toto označení zjevně sledující zavedení jednotného postoje k rozlišování mezi „dobou“ a „lhůtou“, je přinejmenším přínosné. K uvedenému srov. též. ELIÁŠ, Karel in ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2, s. 266-267.

⁶⁵ Srov. ELIÁŠ, Karel in ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. c.d., s. 271.

bezodůvodnému obohacení došlo, a o osobě povinné k jeho vydání (dříve shodně v § 107 odst. 1 OZ).

Pravidlo přípustnosti námitky promlčení při zrušení závazku nebo neplatnosti smlouvy pouze v případě, že namítat promlčení by mohla i druhá strana je obsaženo v § 610 odst. 2 NOZ. Toto ustanovení přebírá obecné pravidlo podle § 107 odst. 3 OZ, přičemž ho doplňuje o případy zdánlivého právního jednání.⁶⁶

Tímto zevrubným výkladem o úpravě zkoumané problematiky podle nového občanského zákoníku, zamýšlel autor této práce mimo jiné poukázat na značnou složitost úpravy (především oproti stávající úpravě) promlčení práva na vydání bezodůvodného obohacení. To je zejména dáno potřebou sledování odkazů mezi jednotlivými ustanoveními zákona. Naproti tomu lze nové úpravě přisoudit jistou jednotnou koncepci na rozdíl od účinné soukromoprávní úpravy dle občanského i obchodního zákoníku, kterou lze dle názoru autora hodnotit jako více kazuistickou.

Významným ustanovením zavedeným novým občanským zákoníkem je, v souladu s koncepcí prosazování vyšší míry smluvní volnosti, možnost smluvních stran odchýlit se od ustanovení zákona i v případě promlčecích lhůt (§ 630 odst. 1 NOZ). Tato eventualita je pouze omezena co do výše minimální a maximální promlčecí lhůty (1 rok a 15 let). Z pohledu obchodního práva je však důležité upozornit na skutečnost, že podle § 630 odst. 2 se k takovému ujednání nebude přihlížet v případech, kdy bude na újmu slabší smluvní strany, tedy zejména v případech vztahu podnikatel – spotřebitel.

⁶⁶ K uplatnění pravidla podle § 107 odst. 3 OZ v obchodních závazkových vztazích srov. výklad výše v příslušné kapitole.

2. Zvláštní ustanovení o odstoupení od smlouvy podle § 351 odst. 2 ObchZ

2.1. Povaha ve vztahu k bezdůvodnému obohacení

Jedním z mála ustanovení obchodního zákoníku dotýkajícího se bezdůvodného obohacení je úprava obsažená v § 351 odst. 2 ObchZ. Jedná se o ustanovení týkající se vypořádání závazků mezi stranami pro případ odstoupení od smlouvy. Jak se uvádí v předchozím odstavci zákona, odstoupením od smlouvy zanikají všechna práva a povinnosti stran ze smlouvy s výjimkou práv zvláště tam uvedených.

V teorii nepanuje jednotný názor na to, zda ustanovení § 351 odst. 2 ObchZ je zvláštní úpravou bezdůvodného obohacení či není.⁶⁷ Nicméně podobně jako v kapitole o směnečném, resp. šekovém obohacení, považuje autor s ohledem na vytyčené zaměření této práce rozebřit tuto materii jakožto nápravu situací, kdy dojde k neoprávněnému obohacení (v širším slova smyslu).

Závěr o povaze § 351 odst. 2 ObchZ jakožto zvláštní úpravy bezdůvodného obohacení k úpravě podle občanského zákoníku lze ostatně dovodit například i z celkem rozumného požadavku na aplikaci ustanovení § 458 odst. 1 věta druhá OZ o náhradním peněžitém plnění i na obchodní závazkové vztahy v případech, kdy není dost dobře možné vydat původní plnění.⁶⁸

⁶⁷ Srov. např. názory v PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: § 261-408*. 2. upr. vyd. Praha: Linde, 1998, 543 s. ISBN 80-7201-120-0, str. 345; shodně PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 2., aktualiz. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, 339 s. ISBN 978-80-7357-444-4, s. 150; proti tomu např. HORÁČEK, Tomáš. Ještě k výpovědi a k odstoupení od obchodní smlouvy. *Právní fórum*. 632009106-111, s. 109.

⁶⁸ Mimo jiné PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: § 261-408, c.d.*, s. 345; PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy, c.d.*, s. 151.

2.2. Právní účinky

V případech odstoupení od smlouvy podle občanského zákoníku (§ 48 OZ) nastávají účinky odstoupení *ex tunc*, tj. smlouva se od počátku ruší a hledí se na ní jako by nikdy nevznikla. Zde se plně aplikuje skutková podstata bezdůvodného obohacení při plnění z právního důvodu, který odpadl podle § 451 odst. 2 OZ. Naopak při odstoupení v obchodních závazkových vztazích podle § 344 a násl. ObchZ smlouva zaniká až okamžikem doručení projevu vůle odstoupit druhé straně smlouvy. Účinky odstoupení podle obchodního zákoníku tak nastávají *ex nunc*, takže se na plnění poskytnutá za dobu trvání smlouvy hledí jako na bezvadná (rozuměj poskytnutá na základě platného - nezrušeného - titulu). V těchto případech by tedy nebylo možné aplikovat zmiňovanou skutkovou podstatu plnění na základě právního důvodu, který odpadl. Z toho důvodu je třeba případné nežádoucí situace, při kterých by došlo k nerovnovážnému stavu, řešit za použití druhého odstavce § 351, podle kterého má strana, která před odstoupením obdržela plnění, toto plnění vrátit. Stejně ustanovení by se mělo použít i v případě, kdy bylo plnění poskytnuto oběma smluvními stranami navzájem.⁶⁹ Nicméně bude nezbytné zohlednit případy, kdy by ponechání si poskytnutých plnění mělo větší hospodářský užitek než jeho vracení, v takovém případě bude jistě vhodné, aby si strany poskytnutá plnění ponechaly.⁷⁰

Ustanovení § 351 odst. 2 ObchZ obsahuje dvě odchylky od úpravy občansko-právní. Za prvé se jedná o výslovné zakotvení toho, že při peněžitém plnění má strana, která má povinnost plnění vrátit, vydat i „úroky ve výši sjednané ve smlouvě pro tento případ, jinak stanovené podle § 502.“ Zákonodárce zde doslova užil termínu „peněžní závazky“. Tento výraz je při tom v obchodním zákoníku užíván spíše v souvislosti s termíny „peněžní prostředek“ nebo „peněžní částka“. S ohledem na to, že ale této drobné pojmové nuanci není ani v odborné literatuře věnováno příliš pozornosti, lze mít za to, že tím zákonodárce měl na mysli „peněžitě závazky“ tak, jak tohoto slovního spojení užívá hojně na jiných místech v zákoně. Nadto zajímavější problematikou je povinnost vydat spolu s peněžitým plněním i úroky. U některých autorů se objevují i

⁶⁹ KOTOUČOVÁ, Jiřina in DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, S. 3059-4079. ISBN 80-7273-071-1, s. 3381.

⁷⁰ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku: § 261-408, c.d., s. 345.*

názory, že se jedná o povinnost platit úroky z prodlení s odkazem použití § 369 ObchZ.⁷¹ S tím ale podle názoru autora lze jen stěží souhlasit. Kdyby zákonodárce chtěl výslovně upravit povinnost zaplatit spolu s plněním i úroky z prodlení, zřejmě by použil jiného slovního obratu (srov. rozdíl mezi pojmy „úrok“ a „úrok z prodlení“). Navíc není důvodu, proč by měla strana platit úroky z prodlení, i když například odstoupení od smlouvy nezavinila. Dalším argumentem je skutečnost, že při odstoupení od smlouvy vznikne bezdůvodné obohacení až okamžikem odstoupení (srov. výklad od účinku ex nunc podle ObchZ).⁷² Je tedy zřejmé, že zákonodárce zamýšlel upravit povinnost vydat spolu s plněním (obohacením) úroky plněním funkci odměny za poskytnutí peněžitého plnění (nikoli tedy úroky z prodlení). Zákonodárce upřednostňuje sjednání si výše uvedených úroků dohodou (srov. část ust. „ve výši sjednané ve smlouvě pro tento případ“). Až v případě, že si strany výši úroků nesjednají, užije se podpůrně § 502 ObchZ upravující výši úroků ve smlouvě o úvěru. Je třeba usoudit, že ustanovení o výši úroků sjednaných speciálně pro případ odstoupení od smlouvy bude v obchodní praxi spíše výjimkou.

Druhým zvláštním ustanovením odlišujícím se od obecné občanskoprávní úpravy je výslovné zakotvení práva strany, která od smlouvy odstoupí, požadovat i náhradu nákladů spojených s vrácením plnění.

K promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení pro případy odstoupení od smlouvy srov. blíže kapitolu o promlčení.

2.3. Úprava podle nového občanského zákoníku

Vzhledem k tomu, že nový občanský zákoník reflektuje koncepci účinků odstoupení od smlouvy z platného občanského zákoníku, tj. s účinky ex tunc (§ 2004 odst. 1 NOZ), nebylo zapotřebí, aby nový občanský zákoník přebíral úpravu § 351

⁷¹ KOTOUČOVÁ, Jiřina in DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. S. 3059-4079. c.d., s. 3381.; nebo PECHA, Richard. Odstoupení od smlouvy podle obchodního zákoníku. *Bulletin advokacie*. -8200245-50, s. 45-50.

⁷² Judikatura nicméně (značně účelově) dovodila, že uvedený závěr bude platit obdobně i pro odstoupení podle občanského zákoníku (přes to, že tam nastávají účinky odstoupení ex tunc). K tomu např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.8.2002, sp. zn. 25Cdo 2107/2000, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD26494CZ.

odst.2 ObchZ. Povinnost stran vrátit si poskytnutá plnění totiž vyplývá ze samotné povahy odstoupení od smlouvy s účinky ex tunc. Lze říci, že recepce ustanovení o placení úroků v případě poskytnutí peněžitého plnění a náhrady nákladů straně, která odstupuje, by bylo s ohledem na jeho prospěšnost více než vhodné. Ani tuto úpravu ale nový občanský zákoník nepřebíral.

K uvedenému se ještě patří zmínit nové ustanovení, které dosud občanský zákoník neznal (§ 2004 odst. 3 NOZ). V případech, kdy dochází mezi stranami k nepřetržitému či opakovanému plnění, může totiž oprávněná strana od smlouvy odstoupit pouze s účinky do budoucna (ex nunc). To neplatí, nemají-li již přijatá dílčí plnění sama o sobě pro odstupující stranu význam. Zavedení tohoto institutu se zdá být dle názoru autora této práce vcelku patřičným.

3. Ochrana firmy a ochrana proti nekalé soutěži

3.1. Obecná východiska

Obchodní zákoník jako takový speciální úpravu bezdůvodného obohacení, jakožto obecného prostředku k nápravě nežádoucího stavu, neobsahuje, tím pádem se s ohledem na obecné ustanovení § 1 odst. 2 ObchZ použije úprava obsažená v § 451 - 459 občanského zákoníku. Zvláštní úpravu restituce situací, kdy dojde k neoprávněnému obohacení (v širším slova smyslu), naopak obchodní zákoník obsahuje hned několik ve svých ustanoveních o jednotlivých smluvních typech. Tyto případy však nelze s ohledem na předchozí výklad první části této práce a povahu bezdůvodného obohacení jako institutu subsidiárního považovat za zvláštní úpravu bezdůvodného obohacení a proto není možné se jimi v této práci blíže zabývat.

Jinak se ovšem bude situace posuzovat v případě úpravy ochrany proti neoprávněnému užívání firmy (§ 12 ObchZ) a nekalé soutěži (§ 53, 54 ObchZ). Jelikož ale tato ustanovení nepředstavují žádnou odchylku od úpravy podle § 451 a násl. OZ nelze je považovat za zvláštní úpravu zřejmě ani za speciální skutkové podstaty bezdůvodného obohacení. Obchodní zákoník tak pouze dává jistým subjektům v uvedených situacích explicitně právo domáhat se nároku na vydání bezdůvodného obohacení. Tyto nároky se nicméně budou řídit obecnou úpravou bezdůvodného obohacení podle občanského zákoníku.

Nehledě na výše uvedené je dle názoru autora vhodné upozornit na některé specifické stránky této úpravy obsažené v obchodním zákoníku.

Jak již bylo naznačeno, úprava § 12 ObchZ se dotýká nároků proti neoprávněnému užívání firmy, jimiž jsou mimo zdržení se závadné činnosti a odstranění stavu také právo na náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení a přiměřené zadostiučinění. Ve třetím odstavci je dokonce dána možnost soudu přiznat účastníkovi, který ve sporu uspěl, právo na zveřejnění rozsudku. Naproti tomu ustanovení § 53 a 54 ObchZ se týká nároků proti nekalosoutežnímu jednání, přičemž

přiznávané nároky jsou vesměs totožné s ustanovením § 12 ObchZ s výjimkou zmíněného zveřejnění rozsudku podle třetího odstavce § 12.

Možnost poškozené osoby se při neoprávněném užití firmy domáhat také nároku na vydání bezdůvodného obohacení byla do § 12 zavedena až novelou obchodního zákoníku účinnou od 1.1.2001.⁷³ Jaký konkrétní podnět k tomu zákonodárce vedl, není zcela jasné. V důvodové zprávě citované novely k danému ustanovení zákonodárce pouze stručně konstatuje, že se „*posiluje ... ochrana firmy zakotvením nároku na vydání bezdůvodného obohacení.*“ Z obecné části důvodové zprávy však jasně plyne, že hlavním cílem uvedené novely jednoznačně byla harmonizace naší obchodně právní úpravy v souvislosti se zamýšleným vstupem České republiky do Evropské unie. Naopak v § 53 ObchZ byl nárok na vydání bezdůvodného obohacení obsažen již v samotném návrhu obchodního zákoníku. Tato skutečnost a zároveň fakt, že dosavadní stav znamenal bezdůvodnou distinkci mezi nároky vyplývající z ochrany firmy a z ochrany proti nekalé soutěži, při současné úvaze jisté podobnosti obou institutů (srov. výklad níže), by mohla poskytnout odpověď na výše položenou otázku, tj. že zákonodárce zamýšlel zmíněnou novelou pouze uvedení těchto dvou úprav do souladu.

3.2. Vzájemný vztah a odlišnosti

Prvně bude třeba upozornit na provázanost ustanovení § 12 a § 53 ObchZ. Přestože teorie odlišuje ochranu obchodní firmy od ochrany proti nekalé soutěži jako dva rozdílné instituty, bude patrně ve většině případů jednání naplňující znaky porušení firemního práva naplňovat i znaky nekalosoutěžního jednání. Z uvedeného autor vyvozuje jistou podobnost obou institutů. Tomuto závěru také svědčí shodnost nároků, kterých je možné se domáhat při neoprávněném užívání firmy tak při nekalosoutěžním jednání. Ochrana firmy podle § 12 oproti § 53 obsahuje navíc pouze ustanovení o již

⁷³ Zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

zmiňovaném uveřejnění rozsudku (do 1.1.2001 navíc neobsahovala ani výslovně nárok na vydání bezdůvodného obohacení – viz výše).

Bez povšimnutí by neměl zůstat ani fakt, že úprava § 12 ObchZ vyžaduje již určité porušení („dotčení“) práv protiprávním jednáním. Naproti tomu § 53 umožňuje uplatnění zde uvedených nároků už v době, kdy postačuje, že jednání je pouze způsobilé přivodit újmu (arg. § 44 odst. 1 ObchZ). Naopak uplatnění ochrany firmy podle § 12 nebude vyžadovat, aby jednáním, kterým bylo firemní právo porušeno, naplňovalo obecné znaky nekalé soutěže podle ustanovení § 44 odst. 1 ObchZ.

Na rozdíl od § 12 obsahuje ustanovení § 54 dále specifickou úpravu týkající se legitimovaných subjektů k domáhání se práv. První odstavec § 54 zakotvuje aktivní legitimaci právnických osob oprávněných hájit zájmy soutěžitelů nebo spotřebitelů k vymáhání nároků. Uvedené se ale netýká nároků na náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení ani přiměřeného zadostiučinění. Do druhého odstavce § 54 byla zmiňovanou novelou z roku 2000⁷⁴ explicitně vložena možnost domáhat se nároků na ochranu proti nekalé soutěži i spotřebitelům.⁷⁵ Navíc uvedená novela zavedla přenesení (obrácení) důkazního břemene na rušitele v případech, kdy je žalobcem právě spotřebitel. Odst. 2 § 54 ObchZ nám ale dále říká, že výši/rozsah škody, újmy a zejména bezdůvodného obohacení má ale vždy prokazovat spotřebitel. Na tomto místě je vhodné upozornit na rozsudek Vrchního soudu v Praze, ve kterém mj. soud konstatuje fakt, že *„určení výše tvrzeného obohacení žalovaného je odvislé od údajů, které má k dispozici právě jen žalovaný.“*⁷⁶

Ustanovení § 12 odst. 1 ObchZ stanoví, že *„kdo byl dotčen na svých právech neoprávněným užíváním firmy, může se ... domáhat, aby se takového jednání zdržel a odstranil závadný stav. Dále může požadovat vydání bezdůvodného obohacení a přiměřené zadostiučinění, ...“* Patrně většina odborné veřejnosti zastává názor, že v případě ochrany proti neoprávněnému užívání firmy, je k domáhání se nároků podle § 12 ObchZ aktivně legitimován pouze soutěžitel, resp. podnikatel, do jehož firemního

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Názor, že nároku plynoucího z nekalé soutěže se může domáhat i spotřebitel to ostatně existoval již před přijetím citované novely. Např. HAJN, Petr. Ještě k účastníkům hospodářské soutěže, *Právní rozhledy*. 2/1999, s. 59.

⁷⁶ Rozsudek Vrchního soudu R3 Cmo 186/96.

práva bylo neoprávněně zasaženo.⁷⁷ Naopak např. H. Heroldová dochází při užití jazykového výkladu k závěru, že oprávněnou osobou zde může být i třetí osoba, která byla jednáním dotčena na svých právech.⁷⁸ Tento závěr však omezuje pouze na práva z duševního vlastnictví. Autor této práce se však domnívá, že za aktivně legitimovanou osobu podle § 12 by měly být považovány všechny osoby, jež byly na svých právech dotčeny a to jakýmkoli způsobem. Opačný – značně restriktivní - výklad § 12 by podle názoru autora znamenal odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*) třetím osobám, které však neoprávněným užíváním firmy mohou být taktéž dotčeny na svých právech. Praktický význam tohoto sporu však zřejmě nebude dostávat velkého významu, především s ohledem na to, že výčet nároků podle § 12 je totožný s výčtem uvedeným v § 53. Je vhodné ale upozornit, že podobný rozkol dříve panoval v názoru na to, který subjekt je aktivně legitimován z nároků podle § 53 ObchZ. Avšak až novelou obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb. musel být potvrzen výklad extenzivní.

V souvislosti s ochranou firmy a hospodářské soutěže jako takové je třeba zmínit skutečnost, že k případům bezdůvodného obohacení bude při nekalosoutěžním jednání patrně docházet jen v ojedinělých případech. S ohledem na subsidiární charakter bezdůvodného obohacení (srov. výklad výše) by se dalo uvažovat o uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení zejména v případech, kdy buď bude chybět znak zavinění, nebo nebude možné uplatnit nárok na náhradu škody. S ohledem na povahu ustanovení § 12 a § 53 jako na ochranu převážně proti deliktnímu jednání a také s ohledem na skutečnost, že se vznik neoprávněného zisku (bezdůvodné obohacení) na straně rušitele často pojí s výskytem ušlého zisku (škoda) na straně oprávněné osoby, lze mít za to, že se případy bezdůvodného obohacení budou v souvislosti s neoprávněným užíváním firmy a nekalou soutěží vyskytovat zřídka. Tento závěr ostatně potvrzuje i absence relevantní judikatury.

⁷⁷ Např. VEČERKOVÁ, Eva in FALDYNA, František. *Obchodní právo*. Praha: ASPI Publishing, 2005, XXXVI, 1345 s. ISBN 80-86395-90-1, s.40; BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, PLÍVA, Stanislav in ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář, c.d., s. 31; nebo PELIKÁNOVÁ, Irena. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 614 s. ISBN 80-7201-420-x, s. 151.*

⁷⁸ HEROLDOVÁ, Hana in DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, 847 s. ISBN 80-7273-071-1, s. 90.

3.3. Úprava podle nového občanského zákoníku NOZ

Nový občanský zákoník obsahuje úpravu nároků plynoucích z firemní ochrany v § 423 a ochrany proti nekalé soutěži v § 2988 a 2989.

3.3.1. Ochrana firmy

Zkoumaná úprava doznala značných změn. Tak předně úprava ochrany firmy odkazuje, co se do nároků týká, na úpravu o nekalé soutěži – došlo tedy k přehlednějšímu uspořádání nároků (které byly totožné) na jednom místě v zákoně. Dále bylo odstraněno předchozí ustanovení o aktivně legitimované osobě, které působilo značné interpretační problémy (srov. výklad výše). Nově je v § 423 odst. 2 NOZ upraveno, že „ochrana práv k obchodní firmě náleží tomu, kdo ji po právu použil poprvé.“ Z uvedeného tedy jasně vyplývá, že nároku z porušení firemního práva se může domáhat pouze majitel takové firmy.

3.3.2. Ochrana proti nekalé soutěži:

Ustanovení § 53 ObchZ bylo v podstatě doslovně převzato i do § 2988 NOZ. Podstatnější změny se však dostalo § 2989 odst. 2 NOZ (pův. § 54 odst. 2 ObchZ). První věta upravující obrácení důkazního břemene v případě, kdy se nároku domáhá spotřebitel, zůstává zachováno. Naopak v druhé větě bylo vypuštěno bezdůvodné obohacení⁷⁹ a přiměřené zadostiučinění. Rušitel tak bude v takovýchto případech povinen prokazovat pouze to, že se nekalé soutěže nedopustil, příp. že škoda (nikoliv však už bezdůvodné obohacení nebo nemajetková újma) nebyla způsobena nekalou soutěží. V důvodové zprávě se zákonodárce nikterak nevyjadřuje k tomu, co ho k uvedenému vedlo.

Naproti tomu lze vcelku kladně hodnotit skutečnost, že v § 2989 odst. 2 NOZ byla vypuštěna poslední věta za středníkem § 54 odst. 2 ObchZ⁸⁰, která, jak bylo již uvedeno výše, způsobovala rovněž značné výkladové potíže.

⁷⁹ V § 54 odst. 2 ObchZ se užívá pojmu „neoprávněný majetkový prospěch“.

⁸⁰ „Výši způsobené škody, závažnost a rozsah jiné újmy, povahu a rozsah bezdůvodného obohacení však musí prokázat vždy žalobce, i když jím je spotřebitel.“

4. Průmyslové vlastnictví

S ohledem na to, že se do obchodněprávní nauky tradičně řadí i právo průmyslového vlastnictví, je přinejmenším vhodné na tomto místě taktéž pojednat o použití institutu bezdůvodného obohacení právě v tomto poměrně mladém odvětví práva.

Pro úpravu bezdůvodného obohacení v oblasti práva průmyslového vlastnictví je v našem právním řádu zcela nepochybně stěžejní zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví (dále také jako „ZVPPV“),⁸¹ v jehož § 5 se stanoví, že *„oprávněná osoba má právo na náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení, které získal porušovatel v důsledku ohrožení nebo porušení práva, a přiměřené zadostiučinění, byla-li zásahem do práv způsobena nemajetková újma. Přiměřené zadostiučinění může spočívat i v peněžitém plnění.“*

4.1. Implementace evropské normy

Úprava bezdůvodného obohacení v Zákoně o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví je součástí původního znění. Zde je na prvním místě nutno podotknout, že tento zákon, a jak se také shodně uvádí v § 1, byl přijat pro účely implementace evropské směrnice o vymáhání práv duševního vlastnictví (dále také jako „Směrnice VPDV“).⁸² Jádrem úpravy vymáhání práva z průmyslového vlastnictví, resp. stanovení výše náhrady z porušení tohoto práva je uvedeno především v čl. 13 Směrnice VPDV. Již v této souvislosti bude ovšem nutné poukázat na značný rozdíl mezi zněním příslušné směrnice a přijatým Zákonem o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví.

⁸¹ Zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví (zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví), in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

⁸² Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví (někdy také označována jako „o dodržování práv duševního vlastnictví“), in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

Jako první se jeví distinkce mezi možnými uplatňovanými nároky. Zatímco v § 5 odst. 1 ZVPPV je stanoveno, že se oprávněná osoba může domáhat náhrady škody, vydání bezdůvodného obohacení a přiměřeného zadostiučinění (byla-li způsobena nemajetková újma), tak podobné rozlišování mezi jednotlivými nároky ve znění Směrnice VPDV nenalezneme. Uvedené je způsobeno tím, že tradiční rozlišování mezi způsobenou škodou, nemajetkovou újmou a vznikem bezdůvodného obohacení je specifikem českého právního řádu a evropské právo podobnou diferenciací nezná. Naopak náhradu nemajetkové újmy chápe Směrnice VPDV jako součást náhrady škody. Uvedené doplňuje požadavkem zavinění porušovatele (na rozdíl od ZVPPV), tj. že o porušení věděl nebo rozumně vědět měl. Zákonodárce však v důvodové zprávě k ZVPPV také uvádí, že návrh zákona v tomto především sleduje úpravu vnitrostátní, tedy českou, z toho důvodu, aby zachoval konzistenci označené koncepce rozlišování mezi těmito jednotlivými nároky. S tímto přístupem zákonodárce nelze než souhlasit.

K řečenému je třeba dodat, že pojem bezdůvodného obohacení Směrnice o vymáhání práv duševního vlastnictví taktéž nezmiňuje. Z textu normy lze však usuzovat, že evropský zákonodárce opět zřejmě (stejně jako u nemajetkové újmy) subsumuje bezdůvodné obohacení pod pojem „náhrada škody“. Směrnice VPDV uvádí v čl. 13 odst. 1 písm. a), že se má při způsobu stanovení výše náhrady škody, také mimo jiné, přihlídnout ke ztrátě zisku poškozeného na jedné straně a zároveň k neoprávněným ziskům porušovatele na straně druhé. Tato konstrukce by se s jistou výhradou dala považovat za odpovídající našemu pojetí bezdůvodného obohacení.

4.2. Okolnosti pro stanovení výše náhrady

Zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví stanoví pouze výčet nároků (náhrada škody, bezdůvodné obohacení, přiměřené zadostiučinění), které mohou být při vymáhání práv z průmyslového vlastnictví uplatněny. V ostatním se tyto jednotlivé nároky budou řídit obecnou úpravou obsaženou v občanském zákoníku, resp. obchodním zákoníku (srov. výklad první části). Uvedené však neplatí pro stanovení výše těchto nároků, jejíž speciální úpravu Zákon o vymáhání práv z průmyslového

vlastnictví obsahuje v § 5 odst. 2, 3 a 4. Zde se česká úprava značně rozchází s pojetím stanovení výše náhrady škody podle evropské směrnice.

Připomeňme, že Směrnice o vymáhání práv duševního vlastnictví v čl. 13 odst. 1 písm. a) stanoví, že při stanovení náhrady škody soudy mají „*přihlédnout ke všem vhodným aspektům, jako jsou nežádoucí hospodářské důsledky, včetně ztráty zisku, ..., k neoprávněným ziskům porušovatele práv a případně i k jiným než hospodářským hlediskům, jako je morální újma způsobená nositeli práv porušovatelem.*“

V písm. b) se dále uvádí, že jako alternativu (!) písm. a) mohou soudy „*ve vhodných případech stanovit náhradu škody jako paušální částku na základě takových hledisek, jako je alespoň výše licenčních poplatků nebo poplatků, které by musely být zaplacený, kdyby porušovatel práv požádal o udělení oprávnění k užívání příslušných práv duševního vlastnictví.*“

V případě nezaviněného porušení práva duševního vlastnictví (tj. porušovatel nevěděl ani rozumně nemohl vědět) umožňuje Směrnice VPDV podle odst. 2 členským státům upravit náhradu zisků nebo škod předem stanovenou částkou.⁸³

Oproti tomu znění Zákona o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, který má příslušnou evropskou směrnici implementovat, jde jednoznačně proti textu směrnice, když se v § 5 odst. 2 stanoví, že „*soud může na návrh stanovit náhradu škody, vyšší bezdůvodného obohacení, ... a přiměřené zadostiučinění paušální částkou nejméně ve výši dvojnásobku licenčního poplatku, který by byl obvyklý při získání licence k užívání práva v době neoprávněného zásahu do něj.*“ V odst. 3 je upraven zmiňovaný případ nezaviněného porušení tak, že výše předmětných nároků může být stanovena nejméně ve výši (jednonásobku) licenčního poplatku.

Až teprve v následujícím odst. 4 je stanoveno, že soud má při stanovení výše náhrady přihlédnout k dalším okolnostem, jejichž výčet je téměř doslovně přejatý z čl. 13 odst. 1 písm. a) Směrnice VPDV. Z uspořádání předmětné úpravy by se snad dalo dokonce uvažovat o tom, že úprava uvedená v § 4 má sloužit pouze jako pomocné pravidlo k pravidlům obsaženým v předchozích odstavcích. Touto úvahou by se však zjevně šlo proti smyslu příslušné směrnice, která také v bodu 26 preambule uvádí, že

⁸³ Zde už směrnice poměrně nekonzistentně rozlišuje mezi náhradou škody a náhradou zisku.

výše náhrady škody může být odvozena od licenčních poplatků pouze jako alternativa, např. pokud by se stanovení výše náhrady škody jevílo jako obtížné.

4.3. Výše náhrady

Dalším problematickým aspektem implementace evropské úpravy je umožnění soudům stanovit výši náhrady škody nejméně ve výši dvojnásobku licenčního poplatku (v případě zaviněného porušení práva). S odkazem na již zmiňovaný bod 26 preambule Směrnice VPDV je ale třeba zmínit základní východisko evropské úpravy a to takové, že *„cílem není zavést povinnost stanovit náhradu škody jako trest, ale umožnit odškodnění na základě objektivních kritérií s přihlédnutím k nákladům vzniklým nositeli práv, jako jsou náklady na zjištění porušení práva a totožnosti porušovatele.“*

S ohledem na uvedené lze bez dalšího namítnout, že svým ustanovením o náhradě v minimální výši dvounásobku licenčního poplatku se česká úprava evidentně vymyká smyslu evropské směrnice.

V souvislosti s uvedeným se objevují názory, které poukazují na nedostatek české úpravy v tom, že pokud podle znění Směrnice VPDV se má při stanovení výše škody vycházet i z výše neoprávněného zisku porušovatele (toto znění převzal ZVPPV do čtvrtého odstavce § 5) a zároveň se podle české úpravy může vedle náhrady škody uplatňovat i vydání bezdůvodného obohacení, příp. i přiměřené zadostiučnění, mohla by nastat situace, kdy bude při kumulaci nároků žalobci s ohledem na znění druhého odstavce § 5 přiznána náhrada duplicitně, resp. např. až do výše šestinásobku licenčního poplatku.⁸⁴ Zde je ovšem třeba upozornit na základní premisu vztahu mezi bezdůvodným obohacením a náhradou škody, tj. vztah subsidiarity.⁸⁵ Pokud by totiž skutkový stav naplňoval podmínky vzniku škody, nemělo by se pravidlo o bezdůvodném obohacení vůbec užít.

⁸⁴ ČERMÁK, Karel jr. Peněžité nároky ve sporech z duševního vlastnictví. *Právní rádce*. 2007, č. 9. Dostupné také na <http://pravniradce.ihned.cz/c1-22098210-penezite-naroky-ve-sporech-z-dusevniho-vlastnictvi>.

⁸⁵ Obecně k tomuto problému viz příslušná kapitola I. části této práce.

Na základě zmíněného vystává otázka, kdy vůbec bude možné v oblasti vymáhání práv z průmyslového vlastnictví žádat vydání bezdůvodného obohacení. Za aplikace obecných teoretických poznatků je třeba dovodit, že bezdůvodné obohacení se bude vyskytovat patrně pouze v těch případech, kde bude jako pojmový znak chybět zavinění,⁸⁶ tj. skutkový stav se bude moci podřadit pod zákonnou formulaci „*nevěděl ani nemohl vědět*“. V souvislosti s tím, je nutné upozornit, že v případech bezdůvodného obohacení v oblasti průmyslových práv bude nutné aplikovat (odhlédneme-li od pravidla uvedeného v odst. 4) pouze třetí odstavce § 5 ZVPPV, který stanoví, že výše náhrady může soud stanovit nejméně ve výši (jednonásobku) licenčního poplatku.

4.4. Shrnutí a úprava podle nového občanského zákoníku

Z výše popsaných skutečností autor vyvozuje závěr, že implementace evropské normy do českého právního řádu se nedá považovat za příliš zdařilou. S tím, že se český zákonodárce snažil o zachování našeho tradičního pojetí rozlišování mezi škodou, újmou a bezdůvodným obohacením (což s sebou nese potřebu jistého odchýlení od textu Směrnice VPDV), se dá víceméně souhlasit. Pochybnou se však jeví ta skutečnost, že zákonodárce převzal znění směrnice tak, že se i při stanovení výše škody přihlíží k neoprávněným ziskům porušovatele (§ 5 odst. 4 ZVPPV). Dle názoru autora bylo více než vhodné při aplikaci této evropské normy přizpůsobit znění směrnice tak, aby důsledně odpovídalo již zmíněné distinkci mezi nároky, tak jak je zná české právo.

Dalším problematickým bodem, který se dá českému zákonodárci na tomto místě vytknout, je fakt, že pravidlo stanovující příslušná hlediska, které by měl soud zkoumat při určení výše náhrady za porušení práva z průmyslového vlastnictví, umístil do posledního – čtvrtého – odstavce § 5 ZVPPV. Při použití výkladu systematickou metodou se totiž dá usuzovat, že zmíněné pravidlo by mělo sloužit pouze jako interpretační k pravidlům uvedeným v předchozích odstavcích (3 a 4). Tento závěr je ovšem v přímém rozporu se záměrem Směrnice VPDV, která ve svém bodu 26

⁸⁶ ŠVESTKA, Jiří in ŠVESTKA, Jiří. *Občanské právo hmotné*. 5., c.d., s. 517.

preambule uvádí, že uvedený výpočet podle licenčních poplatků by se měl použít až jako alternativa v případě, že stanovení výše náhrady by bylo jinak značně obtížné. Zde bude zřejmě zapotřebí postupovat v souladu s názorem, že pokud má totiž ZVPPV implementovat Směrnici VPDV, mělo by se také při výkladu jeho ustanovení postupovat v souladu se smyslem přejímané normy. S ohledem na to, že v současné době není autorovi této práce známa žádná relevantní judikatura, nelze než apelovat na soudy, aby preferovali užití ustanovení 4. odstavce před úpravou obsaženou v odstavcích 2 a 3 (především odst. 2), tj. aby vykládali § 5 ZVPPV v souladu se smyslem Směrnice VPDV.

V rámci tématu této kapitoly lze z pohledu nové právní úpravy účinné od 1.1.2014 pouze podotknout, že zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví zůstal novým občanským zákoníkem nedotčen. Z uvedeného se dá usuzovat, že specifika této úpravy zůstanou zachována, dojde však ke změně obecných ustanovení o bezdůvodném obohacení, která mají v těchto vztazích subsidiární povahu.

4.5. Exkurz – autorské právo

S ohledem na jistou podobnost autorského práva s právem průmyslového vlastnictví vyplývající z podřazení těchto dvou odvětví obecně pod odvětví práva duševního vlastnictví, je dle názoru autora závěrem této kapitoly také namíste alespoň krátce zmínit i úpravu náhrady škody a bezdůvodného obohacení v autorském zákoně,⁸⁷ nehledě na skutečnost, že se právo autorské tradičně řadí do nauky práva občanského.⁸⁸ Cílem této kapitoly tedy není čistě samoučelný popis právní úpravy bezdůvodného obohacení podle autorského práva, nýbrž se má daným výkladem historickou a komparativní metodou docílit podání uceleného rozboru nároku z bezdůvodného obohacení v případě vymáhání práv z průmyslového vlastnictví.

⁸⁷ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

⁸⁸ Naproti tomu k zařazení odvětví práva průmyslového vlastnictví do práva obchodního srov. výklad výše. na začátku této hlavní kapitoly.

Úprava náhrady škody a vydání bezdůvodného obohacení se v autorském zákoně vyskytuje konkrétně ve čtvrtém odstavci § 40. Zde se stanoví, že:

„Právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů zůstává nedotčeno; místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání ... licence.... Výše bezdůvodného obohacení ..., činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence ...“

Z uvedeného vyplývá, že autorský zákon (na rozdíl od Zákona o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví) výslovně uvádí, že se pro náhrady škody a vydání bezdůvodného obohacení má použít obecná úprava, tj. úprava občanského zákoníku, resp. obchodního zákoníku. Nadto ale uvádí možnost autora domáhat se místo skutečně ušlého zisku náhrady ve výši licenční odměny, kterou by porušovatel měl jinak zaplatit. Výše bezdůvodného obohacení (a zde už zákon zřejmě nedává autorovi na výběr) se má stanovit ve výši dvojnásobku licenční odměny. Z uvedeného tedy vyplývá jistá podobnost s úpravou v ZVPPV, co se týče výše náhrady.

Z důvodové zprávy k autorskému zákonu vyplývá, že zákonodárce při tvorbě zákona sledoval úpravu mezinárodní Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví uzavřené v roce 1994 (dále jen jako „TRIPS“).⁸⁹ Konkrétní prostředky ochrany práv k duševnímu vlastnictví obsahuje dohoda TRIPS ve své části III., kde se mimo jiné hned v úvodu v čl. 41 uvádí požadavek na členské státy, aby přijaly „opatření, která mají odrazující účinek vůči dalšímu porušování“. V souvislosti s uvedeným se dá úprava v autorském zákoně o náhradě ve výši dvojnásobku licenční odměny považovat svým sankčním charakterem za přiměřenou.

Dále je třeba doplnit, že se autorský zákon dočkal novelizace,⁹⁰ jejímž předním cílem bylo transponovat především evropskou směrnicí o harmonizaci autorského

⁸⁹ Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, příloha 1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), sdělení MZV č. 191/1995 Sb., in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

⁹⁰ Zákon č. 216/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

práva⁹¹ ale zároveň také již zmiňovanou Směrnicí VPDV, která sloužila jako předloha Zákona o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví. Nutno podotknout, že Směrnice o harmonizaci autorského práva svým způsobem kopíruje úpravu dohody TRIPS, když stanoví ve svém čl. 8, že sankce za porušování autorských práv „musí být účinné, přiměřené a odrazující.“ Připomeňme, že autorský zákon v době této novelizace v roce 2006 již jistý sankční charakter náhrady za porušení autorských práv obsahoval, a tak zřejmě proto zůstalo příslušné ustanovení § 40 odst. 4 autorského zákona víceméně nezměněno (přibilo pouze ustanovení o možnosti autora místo ušlého zisku požadovat náhradu ve výši licenční odměny).

Objevuje se zde jistá rozpornost evropského zákonodárce, když totiž Směrnice o harmonizaci autorského práva dává jasně požadavek na sankcionování porušování autorského práva a na druhé straně Směrnice o vymáhání práv duševního vlastnictví (přičemž autorské právo se řadí do práv duševního vlastnictví) tento sankční prvek výslovně odmítá.

Uvedené by mohlo alespoň částečně osvětlit záměr českého zákonodárce ponechat v Zákone o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví zmiňovaný sankční charakter náhrady za porušení práva, kterým se však staví přímo proti smyslu ustanovení Směrnice VPDV, jež má za úkol do českého právního řádu implementovat.

Z pohledu vlivu rekodifikace soukromého práva na institut bezdůvodného obohacení v rámci autorského práva platí obdobně, co bylo již řečené pro oblast nároků z průmyslového vlastnictví.

⁹¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22.5.2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

5. Směnečné a šekové obohacení

Zákon směnečný a šekový⁹² (dále také jen jako „ZSŠ“) upravuje zvláštní případ, kdy se výstavce nebo příjemce obohatí na úkor majitele směnky. Tento institut se nazývá směnečným/šekovým obohacením. Příslušná úprava je obsažena v čl. I § 89 ZSŠ (směnečné obohacení) a čl. II § 67 ZSŠ (šekové obohacení). Jelikož jsou si oba instituty natolik podobné a při úpravě šekového obohacení se zřejmě vycházelo z úpravy o směnečném obohacení, bude se dále v textu pojednávat zejména o obohacení směnečném společně pro oba pojmy.

5.1. Obecně ke směnečnému a šekovému obohacení

V právní teorii nepanuje jednoznačný názor na posouzení toho, zda se vztah vzniklý ze směnky nebo šeku má řídit občanským zákoníkem, nebo zákoníkem obchodním. Poměrně přesvědčivým argumentem se zdá být skutečnost, že závěr o aplikaci obchodního zákoníku nenachází oporu v žádném ustanovení zákona.⁹³ S uvedeným postojem se lze vcelku ztotožnit, nicméně je třeba poukázat na historický kontext vzniku práva cenných papírů, které bylo původně typické pro obchodní vztahy mezi podnikateli (obchodníky). Právo cenných papírů se ostatně i v dnešní době vykládá v rámci obchodněprávní nauky. S ohledem na uvedené považuje autor této práce za vhodné se, byť v krátkosti, zmínit o tomto specifickém institutu Zákona směnečného a šekového.

Směnečné obohacení zřejmě bude možné jen stěží podřadit pod institut bezdůvodného obohacení jako jeho speciální úpravu. Například v monografii *Základy směnečného práva* R. Chalupy z roku 2003⁹⁴ se sice výslovně uvádí, že „směnečné

⁹² Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

⁹³ KOTÁSEK, Josef in KOTÁSEK, Josef, Vlastimil PIHERA, Přemysl RABAN, Jarmila POKORNÁ a Jindřich VÍTEK. *Kurs obchodního práva: právo cenných papírů*. 5. vyd. Praha: Beck, 2009, xxviii, 419 s. ISBN 978-80-7179-454-7, s. 171-173.

⁹⁴ CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. Praha: Linde, 2003, 227 s. ISBN 80-7201-382-3, s. 170.

*obohacení je zvláštním případem bezdůvodného obohacení. Tato práva se shodují ve své podstatě, předpoklady vzniku práva na jeho vydání a podmínky jeho vydání jsou však výrazně odlišné“.*⁹⁵ Na to však stejný autor ve svém článku Směnečné obohacení z roku 2009 kategoricky odmítá jakoukoliv podobnost (až na jazykovou) obou institutů se slovy: „... je třeba konstatovat, že (směnečné obohacení) není bezdůvodným obohacením. (...) Tato práva se neshodují ani ve své podstatě. Jediné dvě shody těchto dvou lze vysledovat v již zmíněném z poloviny totožném označení a v povinnosti osoby, jež se obohatila (...) toto obohacení vydat.“⁹⁶

Z předešlého výkladu vyplývá, že najiště může být postaveno pouze to, že směnečné obohacení s bezdůvodným obohacením sdílí některé základní znaky, v některých se naopak liší. Tak například hlavním rozdílem bude zřejmě důvod vzniku obohacení - zatímco bezdůvodné obohacení vznikne z titulu, který není právem aprobován, směnečné obohacení vzniká na základě směnečného vztahu, který byl uzavřen v souladu s právem. Zde je dle názoru autora však potřeba upozornit na relativní povahu rozlišování toho co je bezdůvodným a co není. Například v případě odstoupení od smlouvy s účinky *ex tunc* (tj. právní důvod, který odpadl podle § 451 odst. 2 OZ) podle občanského zákoníku dochází sice ke zrušení smlouvy od počátku, nutné je si ale uvědomit, že k předchozímu plnění také došlo na základě právního důvodu, tj. na základě v té době platné smlouvy.⁹⁷

Hlavním společným znakem jak směnečného tak bezdůvodného obohacení je především náprava vzniklého nežádoucího - *asynallagmatického* - stavu, kdy se jedna osoba obohatí na úkor druhé, bez toho aby za to utrhla protihodnotu. Tak pojmovými znaky směnečného obohacení je zánik práva majitele směnky požadovat splnění směnečného závazku (zaplacení směnečné sumy) z důvodu obmeškání (neuplacení práva) nebo promlčení směnečného závazku a zároveň požadavek, aby se výstavce nebo příjemce obohatil na úkor majitele směnky. Zákon zde užívá spojení „...*na jeho škodu obohatili*.“ Zde by jistě nebylo na místě vykládat pojem škody *stricto sensu* (zejména

⁹⁵ Shodný text byl zachován i ve druhém vydání uvedeného díla z roku 2008: CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. 2. rozšíř. vyd. Praha: Linde, 2008, 319 s. ISBN 978-80-7201-716-4, s. 242.

⁹⁶ CHALUPA, Radim. Směnečné obohacení. *Právní rádce*. 178200920-30, s. 20-30.

⁹⁷ K účinkům odstoupení podle ObchZ na bezdůvodné obohacení srov. také výklad v příslušné kapitole této práce.

s ohledem na výše uvedený výklad o konkurenci vydání bezdůvodného obohacení a náhrady škody), ale zřejmě bude správné vykládat tento pojem obecněji jako vzniklou újmu (úkor).

Směnečné obohacení tedy bude možné aplikovat pouze tam, kde došlo za vstup do směnečného závazku k určitému protiplnění. Směnečné obohacení má tedy stejně jako bezdůvodné obohacení za cíl prosazení základní premisy *nemo locupletior*.

V otázce promlčení práva na vydání směnečného obohacení je třeba upozornit na to, že ZSŠ obsahuje vlastní úpravu promlčení, tj. 3 roky od zániku směnečného závazku u směnečného obohacení a 1 rok od vystavení šeku u šekového obohacení (srov. přísl. ust.) Případná debata o aplikaci ustanovení o promlčení občanského nebo obchodního zákoníku zde tedy nepřipadá v úvahu.

Stran vlivu rekonstrukce soukromého práva na institut směnečného obohacení je třeba závěrem doplnit, že platnost zákona směnečného a šekového nebude nabytím účinnosti nového občanského zákoníku nijak dotčena.

Závěr

Bezdůvodné obohacení je tradičním právním institutem, jehož komplexní úpravu v českém soukromém právním řádu představuje zejména občanský zákoník. To však neznamená, že by tento institut fungoval izolovaně a řídil se pouze občanským právem. Naopak lze pozorovat mnohé vlivy jiných právních institutů stejně jako celých právních odvětví. Jedním z těchto případů, tj. působením institutu bezdůvodného obohacení v obchodním právu, měla za cíl zabývat se tato práce.

Záměrem autora bylo podat ucelený přehled veškerých aspektů koexistence institutu bezdůvodného obohacení na jedné straně a obchodního práva na straně druhé. Hlavním cílem bylo tedy především zkoumat jednotlivé případy výskytu institutu bezdůvodného obohacení v právu obchodním, resp. v současných právních předpisech tradičně zkoumaných obchodněprávní naukou.

Důležitým aspektem v posuzované materii byl i vliv blížící se účinnosti rekodifikace soukromého práva. Z tohoto pohledu byl zásadní autorův postoj k přesahu vlivu stávající právní úpravy na právní závazkové vztahy vzniklé z bezdůvodného obohacení i po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku. Autor zde došel k závěru, že zkoumání z pohledu stávající právní úpravy má v daném tématu zásadní význam. Nehledě na uvedené je třeba podotknout, že se autor snažil podat zevrubný rozbor zvoleného tématu rovněž z pohledu nové právní úpravy. K tomu se dále autor pokoušel upozorňovat na dílčí změny v nové právní úpravě v jednotlivých kapitolách druhé části práce.

Lze tedy shrnout, že si autor kladl primárně za cíl, jak také vyplývá z názvu práce, zkoumat institut bezdůvodného obohacení výhradně z pohledu obchodního práva. Obchodní právo se však svou povahou vyznačuje jako právo speciální v systému práva občanského. Z tohoto důvodu bylo nezbytné, aby se autor zabýval i obecnou úpravou bezdůvodného obohacení z pohledu občanskoprávní teorie, popř. z pohledu obecné právní teorie.

Autor tedy za účelem dosažení výše stanovených cílů rozdělil práci na dvě části. V první části se snažil z pohledu právní teorie uchopit institut bezdůvodného obohacení jako takový. Nicméně je třeba podotknout, že daný popis bylo třeba upozadit před samotnou stěžejní – analytickou částí práce tak, že se autor v daném omezil pouze na rozbor základních teoretických východisek, která následně sloužila jako nezbytný základ pro závěry konstruované v druhé části práce. Z tohoto důvodu se autor snažil vyvarovat rozsáhlejších obecně-popisných pasáží, ke kterým odkazuje na již existující odbornou literaturu. V tomto směru by totiž daný přístup zřejmě nepřinášel z pohledu právní teorie nové poznatky a pouze mohl by odpoutávat pozornost od merita dané problematiky.

Ve druhé části práci bylo naopak podrobně zkoumáno působení institutu bezdůvodného obohacení z pohledu obchodního práva. Výše uvedený přístup ke stanovení teoretických východisek a zároveň poměrně konkrétně pojaté téma práce umožnilo autorovi vcelku podrobně zkoumat jednotlivé problematické aspekty bezdůvodného obohacení v obchodněprávních předpisech. Autor zde poměrně detailně a za značného přispění historické metody rozebírá jednotlivá ustanovení zákona, ohledně kterých v teorii i praxi nepanuje jednoznačná výkladová shoda. Za použití východisek uvedených v první části práce se pak pokouší s jednotlivými názorovými směry polemizovat a přinášet vlastní návrhy řešení.

Z výše popsaného se autor domnívá, že se mu víceméně podařilo z jeho strany vytyčené cíle splnit. Nicméně je třeba uvést, že dané téma, ačkoli se může zdát jako značně omezené, skýtá celou řadu dalších sporných aspektů, jejichž hlubší analýza by byla jistě dalším přínosem.

Použité zdroje

Právní předpisy

- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, příloha 1C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), sdělení MZV č. 191/1995 Sb., in ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22.5.2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví (někdy také označována jako „o dodržování práv duševního vlastnictví“), in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Zákon č. 216/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví (zákon o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví), in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších

předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8.2.2000, sp. zn. 33Cdo 2034/98, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD14813CZ.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.5.2010, sp. zn. 32Cdo 5170/2008, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD166292CZ.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.6.2003, sp. zn. 35Odo 619/2002, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD26400CZ.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.8.2003, sp. zn. 29Odo 813/2001, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD26511CZ.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.5.2002, sp.zn. 25Cdo 2250/2000, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD71596CZ.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.3.2000, sp.zn. 32Cdo 1811/99, uveřejněný v časopise Právo a podnikání, 2001, č. 9, s. 30.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.3.2002, sp. zn. 29Odo 55/2001, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD72590CZ.
- Nález Ústavního soudu, III. ÚS 140/99, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD31965CZ.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.8.2010, sp.zn. 28Cdo 3677/2009, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD183070CZ.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.8.2002, sp. zn. 25Cdo 2107/2000, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD26494CZ.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.12.2009, sp. zn. 32Cdo 4746/2008, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD159415CZ.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.10.2013, sp. zn. 28Cdo 2083/2013, in: www.nsoud.cz.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.7.2012, sp. zn. 32Cdo 3337/2010, in: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR pod ASPI ID JUD220703CZ.
- Rozsudek Vrchního soudu R3 Cmo 186/96.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 26/1975.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21.12.1978, sp. zn. Cpj 37/78, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 1/1979.
- Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22.11.1985, sp. zn. Cpj 48/85, publikovaná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 25/1986.
- Zpráva občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28.3.1975, sp.zn. Cpj 34/74, publikovanou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 26/75.

Monografie

- DĚDIČ, Jan. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, 847 s. ISBN 80-7273-071-1.
- DĚDIČ, Jan. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, S. 3059-4079. ISBN 80-7273-071-1, s. 3381.
- ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha: Linde, 2008, 2 sv. (1391, 1397-2639 s.). ISBN 978-80-7201-687-7.
- ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- FALDYNA, František. Obchodní právo. Praha: ASPI Publishing, 2005, XXXVI, 1345 s. ISBN 80-86395-90-1.
- GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 311 s. ISBN 978-80-7380-233-2.
- CHALUPA, Radim. Základy směnečného práva. 2. rozšíř. vyd. Praha: Linde, 2008, 319 s. ISBN 978-80-7201-716-4.

- CHALUPA, Radim. Základy směnečného práva. Praha: Linde, 2003, 227 s. ISBN 80-7201-382-3.
- KOTÁSEK, Josef, Vlastimil PIHERA, Přemysl RABAN, Jarmila POKORNÁ a Jindřich VÍTEK. Kurs obchodního práva: právo cenných papírů. 5. vyd. Praha: Beck, 2009, xxviii, 419 s. ISBN 978-80-7179-454-7.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 614 s. ISBN 80-7201-420-x.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. Komentář k obchodnímu zákoníku: § 261-408. 2. upr. vyd. Praha: Linde, 1998, 543 s. ISBN 80-7201-120-0.
- PILÍK, Václav. Bezdůvodné obohacení v českém právním řádu. V Praze: Univerzita Karlova, 2011, vii.
- PLÍVA, Stanislav. Obchodní závazkové vztahy. 2., aktualiz. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, 339 s. ISBN 978-80-7357-444-4.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. Obchodní zákoník: komentář. 13. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xxii, 1447 s. ISBN 978-80-7400-354-7.
- ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Dita MELICHAROVÁ, Ondřej FRINTA, Tomáš POHL, Petr LIŠKA, Ivana MRÁZOVÁ, Michaela ZUKLÍNOVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 550 s. ISBN 978-80-7357-473-4.
- ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: Beck, 2009, 2 sv. ISBN 978-80-7400-108-6.
- URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. Římské právo. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck. Praha: Beck, 1995, XXII, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

Odborné články

- BEJČEK, Josef. Existují tzv. komplexní právní úpravy v obchodním a v občanském zákoníku?, Právní rozhledy 11/2000, s. 492 a násl.
- ČERMÁK, Karel jr. Peněžité nároky ve sporech z duševního vlastnictví. Právní rádce. 2007, č. 9. Dostupné také na <http://pravniradce.ihned.cz/c1-22098210-penezite-naroky-ve-sporech-z-dusevniho-vlastnictvi>.
- ELIÁŠ, Karel. Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. Bulletin advokacie. -1-2201147-52, s. 47-52.
- HAJN, Petr. Ještě k účastníkům hospodářské soutěže, Právní rozhledy. 2/1999, s. 59.

- HORÁČEK, Tomáš. Ještě k výpovědi a k odstoupení od obchodní smlouvy. Právní fórum. 632009106-111, s. 109.
- HROMEK, Vladimír. Několik poznámek do diskuse o promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení. Bulletin advokacie 7-8/2007, s. 34-36.
- CHALUPA, Radim. Směnečné obohacení. Právní rádce. 178200920-30.
- KOČOVÁ, Klára. Další poznámka k promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení. Bulletin advokacie 7-8/2007, s. 37 a násl.
- KŘETÍNSKÝ, Daniel. K promlčení práva na vydání předmětu bezdůvodného obohacení v obchodních vztazích. Právní rozhledy 1/1998, s. 19 a násl.
- MAREK, Karel. K promlčení v obchodních závazkových vztazích. Bulletin advokacie. -5200723-28, s. 23-28.
- MAREK, Karel. Poznámka k promlčení bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích. Bulletin advokacie 10/2005, s. 48-49.
- PETROV, Jan. Bezdůvodné obohacení v NOZ: reakce na příspěvek prof. Tichého. Bulletin advokacie. -5201127-33, s. 27-33.
- PETŘÍK, Jan, STRNAD, Michal. K možnosti aplikace § 107 odst. 3 o. z. na promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích. Bulletin advokacie 1/2007, s. 16-17.
- SLOVÁKOVÁ, Zuzana a Radka PELIKÁNOVÁ. Promlčení nároků z nekalé soutěže ve světle české a vybraných zahraničních právních úprav. Právní rozhledy. 17120091-11, s. 1-11.
- SMUTNÝ, Lukáš. K promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích, Právní rozhledy 2009, č. 15, s. 552 -555.
- TICHÝ, Luboš. Bezdůvodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku. Bulletin advokacie. -5201115-26, s. 15-26.
- ZLÁMAL, Adam. K promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodněprávních vztazích trochu jinak. Bulletin advokacie 4/2006, s. 30-31.

Klíčová slova

Bezdůvodné obohacení

Obchodní právo

Obchodní závazkové vztahy

Promlčení

Key words

Unjust enrichment

Commercial law

Commercial Obligations

Limitation of claim

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje institutu bezdůvodného obohacení s přesahem do obchodního práva. Zaměřuje se přitom na specifické aspekty působení tohoto institutu v obchodním právu. Zejména se jedná o problematiku promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních vztazích ale i další speciální prvky výskytu bezdůvodného obohacení v obchodněprávních předpisech jako je otázka vrácení poskytnutého plnění při odstoupení od smlouvy, nároků z ochrany firmy a ochrany proti nekalé soutěži, nároků z průmyslového vlastnictví a směnečného, resp. šekového obohacení. Práce sice primárně vychází ze stávající úpravy, nicméně se přitom neomezuje ve zkoumání dané problematiky z pohledu rekodifikace soukromého práva. Práce analyzuje jednotlivá ustanovení příslušných právních předpisů obchodního práva, jejichž výklad je v teorii i praxi značně nejednotný, a pomocí jejich detailního rozboru za použití prvotně stanovených teoretických východisek se pokouší přinést vlastní návrhy řešení.

Abstract

This thesis deals with the institute of unjust enrichment extending to commercial law. It is focused on specific aspects of existence of this institute in commercial law. Particularly it means an issue of the limitation of unjust enrichment claims in business relationships as well as other special elements of unjust enrichment in commercial law regulations such as the question of repayment of the performance caused by the withdrawal, the protection of the company name claims and protection against unfair competition, rights of industrial property and bill of exchange and cheques enrichment. Although the work is primarily based on existing legislation, it is not limited to the examination of the issue from the perspective of re-codification of private law. The thesis analyzes the various provisions of the relevant commercial law regulations whose interpretation is in theory and practice greatly divided, and with their detailed analysis using initially established theoretical basis, trying to make their own suggestions.